

УДК 94(569.3).«1943/2021»

<http://doi.org/10.46869/2707-6776-2022-17-6>

Зелінський А.Л.

<https://orcid.org/0000-0003-0214-4625>

ПОЛІТИЧНІ ДИНАСТІЇ ЛІВАНУ: «ТОНКЕ НАЛАШТУВАННЯ»

Невелика за розміром Ліванська республіка вирізняється конфесійною сегментованістю, клановою орієнтованістю й переважною спадковістю місцевої політичної еліти. Олігархічний характер політичного режиму країни кедрів обумовлено традиційною клановою структурою ліванського суспільства. Протягом століть провідну роль у Лівані відігравали територіально-конфесійні клани на чолі з шейхами–заїмами (зуама). Ця система перекочувала у сучасний ліванський політикум. До того ж, вона знаходить підтримку як серед старої, так і серед нової еліти. Тому, чітке уявлення про причетність керівників владних структур Ліванської республіки до тієї чи іншої політичної династії є необхідним для розуміння сучасного стану речей у країні, а також для прогнозування характеру її подальшого політичного розвитку.

Найважливішим критерієм послідовності висвітлення діяльності політичних династій країни кедрів виступає ступінь впливу того чи іншого з нинішніх «Заїмів» на нинішні ліванські реалії. З огляду на це, мова піде про родинно-клановий контекст перших трьох осіб держави: Прем'єр-міністра, президента (спікера) національної асамблеї і президента Ліванської республіки, а також про низку неохоплених вище лідерів впливових чи бодай знакових політичних сил, представлених у парламенті, обраному у 2018 році (за винятком Х. Насралли і С. Джааджі). Зокрема, стаття містить аналіз можливостей створення політичних династій діючим прем'єр-міністром Н. Мікаті та спікером парламенту Н. Беррі, перспектив для подальшого існування нещодавно заснованих політичних династій Аунів і аль-Харірі, а також причин політичного виживання родин спадкових ліванських заїмів Джумблатів і Франж'є. Головний висновок публікації полягає у констатації перспективи тотального збереження принципу сімейності у ліванській політиці бодай на найближчі десятиліття.

Ключові слова: Ліванська республіка, кланова структура, політичні династії, заїми (зуама), нова еліта, «мафіозна демократія»

Невелика за розміром Ліванська республіка (10 452 км² [1]) з-поміж іншого вирізняється конфесійною сегментованістю, клановою орієнтованістю й переважною спадковістю місцевої політичної еліти. Так, на момент проголошення державної незалежності Лівану (1943 р. [2, р. 105–109]) реальна влада в країні фактично опинилася під спадковим контролем приблизно трьох десятків впливових ліванських сімей, котрі належали як до християнських, так і до мусульманських релігійних конфесій [2, р. 116–118; 3, с. 18–21]. Згодом, протягом майже 80-річної історії Ліванської республіки, кількість родин, представлених у місцевому політичному істеблішменті (тобто, по суті – політичних династій), фактично не змінилася. Проте, певної трансформації зазнав якісний склад правлячої верстви. Причиною цьому стали зміни у конфесійній розстановці сил, зафіксовані на державному рівні таїфськими угодами 1989 року [4, с. 154–158], і поява нових енергійних позасистемних гравців, які спромоглися не лише долучитися до правлячої верхівки, але й

поширити набутий ними статус на членів своїх родин [3, с. 174–175]. До переліку подібних, зазвичай, харизматичних лідерів можна віднести нинішнього президента Лівану М. Ауна і популярного в країні кедрів політичного діяча Р. аль-Харірі, загиблого у 2005 р. в наслідок замаху.

Олігархічний характер місцевого політичного режиму перш за все обумовлено клановою структурою ліванського суспільства. Ще з, умовно кажучи, феодальних часів, населення країни кедрів ділилося на численні клани, котрі формувалися за релігійно-географічним принципом [5, с. 431–435]. Кожен з цих кланів очолював, зазвичай, спадковий місцевий землевласник–заїм. Він був зобов'язаний усіляко піклуватися прочленів клану як про молодших родичів; своєю чергою, останні повинні були підтримувати його у збройних, а згодом й політичних протистояннях [6, с. 41–42; 7, с. 46; 3, с. 19]. Після здобуття Ліваном незалежності, саме Заїми¹, цілком природньо, сформували політичну еліту нової держави, чий *modusvivendi*, знову ж-таки, цілком природньо, здебільшого базувався на кланових поняттях [7, с. 46]. Своєю чергою, й представники нової політичної формації, будучи плоттю від плоти ліванського суспільства, також свідомо чи підсвідомо, позиціонують себе у стосунках із власним електоратом як своєрідних заїмів [3, с. 175]. При цьому, слід мати на увазі, що така соціальна модель, побудована на стосунках типу «патрон – клієнт», є дуже характерною для сицилійської *cosanostra* [6, с. 41–42; 3, с. 18–19; 8, с. 118; 9]. Саме тому, сучасний лідер однієї з найдавніших династій ліванських заїмів, Т. Арслан, не без самоіронії й чорного гумору назвав політичний режим своєї країни «демократією мафіозного стилю» [3, с. 175].

Виходячи з усього вищесказаного, для розуміння сучасного стану речей у Ліванській республіці, а також, значною мірою, для прогнозування характеру подальшого політичного розвитку вищевказаної держави необхідно мати чітке уявлення про причетність керівників її владних структур до тієї чи іншої місцевої політичної династії. Можливість оперування цими знаннями сприятиме своєрідному «тонкому налаштуванню» нашого понятійного апарату, необхідного для орієнтування у складному лабіринті ліванських політичних реалій.

Подібні дослідження просопографічного характеру є досить популярними у сучасній історіографії. Тема історії провідних політичних династій Лівану, так чи інакше, фігурує у низці фундаментальних монографій, наукових публікацій і політологічних медійних розвідок, присвячених релігійним общинам, політичним партіям і суспільно-політичним рухам Ліванської Республіки. Серед них можна назвати наступні: книгу С. Маккей «Ліван. Дім розділився»

---

¹ Хоча арабська множина від «заїм» звучить як «зуама» [7, с. 46, прим. 3] я вирішив згідно з принципами індо-європейської граматики, у відповідних випадках використовувати варіант «заїми» (пор. англійське «zaïms» [2, р.104]).

(«Lebanon. A House divided»), у якій розглядається кланово-конфесійне протистояння під час ліванської громадянської війни [10]², статтю Р. ель-Хусейні з промовистою назвою «Ліван: створення політичних династій» («Lebanon: Building Political Dynasties») [11], яка згодом лягла в основу просопографічного додатку до її книги «Рах Syriana: політична еліта у повоєнному Лівані» («Рах Syriana: Elite Politics in Postwar Lebanon») [12, р. 223–230], просопографічну розвідку «Хто є хто у ліванській політиці» («Who's who in Lebanese politics»), опубліковану медійною компанією «аль-Джазіра» у 2010 році [13], фундаментальну працю М. Родіонова й О. Сараб'єва «Мароніти: традиції, історія, політика» («Марониты: традиции, история, политика»), у якій висвітлюється історія найбільш впливових маронітських сімей і політична діяльність їхніх представників [5, с. 287–422, 449–474], розгорнуту публікацію А. Олександрова, викладену під остаточною назвою «Про політичну еліту Лівану» («О политической элите Ливана») на сайті московського Інституту Близького Сходу [14; 15; 16; 17; 18; 19; 20], монографію Р. Ланди «Історія Лівану. XX століття» («История Ливана. XX век»), що містить, між іншим, біографії відомих політичних діячів країни кедрів, чия діяльність припадає на минуле століття [6], роботу О. Кузнецова «Політичний процес у Лівані на межі XX-XXI століть» («Политический процесс в Ливане на рубеже XX-XXI веков»), де розглядається й аналізується історія сучасних політичних сил Ліванської Республіки та діяльність їхніх лідерів [3, с. 91–166], публікацію С. Воробйова «Довге відлуння бейрутського вибуху» («Долгое эхо бейрутского взрыва»), що містить останні відомі мені стислі характеристики сучасних політичних діячів Лівану [21], тощо.

Водночас, не менш популярними є й різномасштабні роботи, присвячені окремим фігурантам політичного життя Ліванської республіки. У цьому зв'язку варто згадати такі книги, як «Камаль Джумблат» [22] І. Тимофєєва, «Вбивство Містера Ліван: політичне вбивство Рафіка Харірі і його вплив на Близький Схід» («Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East») Н. Бленфорда [23], «Роки опору: мандат Еміля Лахуда, колишнього президента Лівану» («Years of Resistance: The Mandate of Émile Lahood, the former President of Lebanon») К. Пакрадуни [24]; а також низку словесних портретів памфлетного характеру, написаних французьким публіцистом ліванського походження Р. Наба: «Рафік Харірі, прем'єр-міністр підприємець» («Rafic Hariri, Un homme d'affaires premier ministre») [25], «Валід Джумблат, реквієм по пройдисвітові» («Walid Joumblatt, Requiem pour un saltimbanque») [26], «Хасан Насралла, нескорений» («Hassan Nasrallah, l'indomptable») [27], «Харірі від батька до синів, підприємці і прем'єр-міністри» («Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres») [28], «Фуад Сінбора: тіньовий правитель саудівсько-американського клану у Лівані»

² Також про громадянську війну 1975-1990 у Лівані [див. наприклад: 2, р. 193–249; 7, с. 59–130; 6, с. 139–176; 3, с. 52–71; 8, с. 116–119].

(«Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo américain au Liban») [29], «Саад Харірі: безславний кінець проблемного спадкоємця недовговічної династії» («Saad Hariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère») [30] і т.п.

Проте, не зважаючи на значний інтерес, яким вищезгадана тема користується протягом останніх десятиліть, вона все ще потребує подальших досліджень й узагальнень. Такий стан речей обумовлюється двома чинниками. По-перше: усі вищенаведені роботи, тією чи іншою мірою, не позбавлені особистого суб'єктивізму або/та офіційної тенденційності. По-друге: автори лише трьох зі згаданих мною текстів оперують подіями й реаліями, що припадають на 2015-2022 роки [21; 29; 30]. З огляду ж на винятковий динамізм ліванського політичного життя, протягом зазначеного часу накопичилося достатньо фактологічного матеріалу, здатного не лише суттєво скоригувати, але й докорінно змінити наші уявлення про певні місцеві політичні династії в цілому та сучасних їхніх лідерів зокрема.

Перш, ніж розпочати безпосереднє викладення фактологічного матеріалу, я вирішив присвятити кілька рядків обраному мною принципу подачі інформації. Як вже було зазначено вище, сенс цієї публікації полягає у сприянні розумінню сучасних ліванських реалій і створенні підґрунтя для подальшого політичного прогнозування. З огляду на це, головним критерієм послідовності висвітлення діяльності політичних династій країни кедрів виступає ступінь впливу того чи іншого з нинішніх «Заїмів» на нинішні реалії Ліванської республіки. Таким чином, перш за все мова підепро родинно-клановий контекст перших трьох осіб держави: Прем'єр-міністра, президента (спікера) національної асамблеї і президента Ліванської республіки³, а згодом –неохоплених вище лідерів впливових чи бодай знакових політичних сил⁴, представлених у парламенті, обраному у 2018 році⁵.

---

³ Зазначена послідовність трьох провідних владних функціонерів Лівану обумовлена перетворенням країни у 1989–1990 рр. з президентської республіки на парламентську [див. наприклад: с. 156–157].

⁴ З цього правила я буду змушений зробити два винятки. Перший з них стосуватиметься лідера радикальної ісламістської шіїтської організації Хезболла (Партія Аллаха), Х. Насралли [пор. 11, р. 246–248; 13; 27], не зважаючи на вагомість ролі, котру ця організація відіграє у сучасному Лівані [3, с. 91–117; 21; пор. 4, с. 158, 161–162]. Такий стан речей обумовлюється закритістю верхівки організації [пор. 3, с. 175] і низьким рівнем доступності до особистої інформації про її лідера, котрий належить до числа політиків-селфмейкерів, які не мають за собою авторитету політичної династії, й до того ж фактично перебуває на конспіративному положенні. Другий виняток стосуватиметься своєрідного двійника-антагоніста Х. Насралли з числа маронітів – голови правохристиянської партії «Ліванські сили», С. Джааджі [пор. 13; 5, с. 320–338; 15; 3, с. 79–80, 86, 119–121, 130–135]. У цьому випадку, причиною послужила банальна відсутність у нього будь-яких нащадків чи, бодай, економічно вагомих кровних родичів. Також я вирішив відмовитися від попереднього задуму долучити до цього дослідження матеріали про родини найбільш відомих міністрів нинішнього ліванського уряду, сформованого 10 вересня 2021 року

Родина Мікаті. Сунітський торгівельно-чиновницький клан Мікаті ще за часів турецького панування належав до найзаможніших і найвпливовіших родин північно-ліванського міста Тріполі. Вже у XVII ст. ця родина відігравала вагомий роль у торгівлі, що велася між Стамбулом, Тріполі, Бейрутом та Єрусалимом. Освіченість авторитет і заможність її представників дозволило їм регулярно займати посаду міських суддів, кадіїв. На початку минулого століття вихідці з сім'ї Мікаті поповнили собою число представників ліванської інтелігенції. Так, серед них відомо низку успішних інженерів, архітекторів й університетських викладачів. Поступово змінювався характер родинного бізнесу. На зміну купецькій справі прийшло виконання будівельних підрядів, згодом доповнене діяльністю у сфері енергетики і телекомунікації [19, р. 110; 19; 3, с. 145]. Протягом останніх років, до кола підприємницьких інтересів родини Мікаті також увійшла інвестиційна діяльність. Зокрема, сімейний капітал, котрий вже нараховує близько 5 млрд. дол. [31], активно вкладається у нерухомість, авіацію, виробництво цементу, індустрію моди, банківську справу і роздрібну торгівлю [32].

Першим представником цієї родини, котрий вийшов на загальнодержавний політичний рівень, став нинішній прем'єр-міністр Лівану⁶ Наджиб Мікаті. Він народився 24 листопада 1955 року. На відміну від своєї деполітизованої родини, зокрема старшого брата Тахи Мікаті, Наджиб вже з 13 років мріяв про політичну кар'єру [33]. Щоправда, це не завадило йому успішно реалізувати себе у сімейному бізнесі. Протягом тривалого часу він вивчав менеджмент у вищих навчальних закладах Лівану та США [12, р. 110; 19; 3, с. 145]. Озброєний сучасними знаннями і спадковим підприємницьким хистом Н. Мікаті вже у 1990-ті рр. став мільярдером [33]⁷. Протягом періоду свого економічного становлення, який збігається з часом громадянської війни у Лівані [34, р. 242–243], сформувалися основні погляди й переконання майбутнього політика, котрі залишилися актуальними й нині. До них належать: дотримання центристської позиції, направленість на створення у Лівані позаконфесійного світського суспільства⁸, схильність до компромісів, збереження рівних стосунків з усіма внутрішніми і зовнішніми політичними акторами і надзвичайна обережність у

(див. нижче). Причиною цієї відмови стала відсутність з-поміж членів правлячого кабінету фігурантів формально причетних до вагомий спадкової політичної еліти країни кедрів [пор. прим. 11], зумовлена масовими виступами проти корумпованого олігархічного ліванського політикуму (пор. вище), котрі протягом 2019–2021 років прокотилися Ліваном [див. наприклад: 8, с. 122–126; 21].

⁵ Наступні вибори до ліванського парламенту мають відбутися 15 травня цього року.

⁶ Слід мати на увазі, що згідно з ліванською політичною традицією, оформленою у вигляді усного Національного пакту, президентом країни може бути лише християнин-мароніт, прем'єр-міністром – мусульманин-суніт, а спікером парламенту – мусульманин-шіїт [див. наприклад: 4, с. 153]. Про численні ліванські релігійні конфесії та їхнє місце у сучасному політичному житті країни кедрів [див. наприклад: 4, с. 152–153, 156, прим. 17; 7, с. 12].

⁷ Нині капітал Н. Мікаті перевищує \$2 млрд. [див. наприклад: 31; 33].

⁸ Про ліванську систему політичного конфесіоналізму [див. наприклад: 7, с. 39–51; 4].

прийнятті рішень [33; пор. 6, с. 216, 226; 3, с. 146]. Схоже, що політичне світосприйняття Н. Мікаті значною мірою відображує купецько-судейські традиції його родини.

Цікаво, що у ліванській політичній істеблшмент він уперше потрапив саме як менеджер. Сталося це у 1998 р. завдяки сирійському сприянню [34, р. 243; 6, с. 216]. Тоді цього підприємця було призначено на посаду міністра громадських робіт і транспорту в уряді просирійського технократа С. аль-Хосса [12, р. 110; 33; 19; 3, с. 146]. Утвердившись у ліванських владних колах як поміркований, позаблоковий політик, незаплямований злочинами часів громадянської війни, Н. Мікаті у 2000 році був обраний до парламенту від власного міста [33; 35]. Згодом він ще двічі був обраний до національної асамблеї: у 2009 і 2018 роках [33; 36; 37; 38]. Слід зазначити, що на останніх виборах бізнесмен з Тріполі провів у парламент невелику фракцію, очолюваного ним Незалежного центристського блоку (руху Азм), до якої окрім самого лідера увійшли ще три його земляка, що належать до різних релігійних конфесій: мароніт, православний і алавіт [38].

Проте, цим досягненням політичні успіхи Н. Мікаті далеко не вичерпуються. Протягом початку ХХІ ст. він тричі очолював ліванський уряд. Вперше – у 2005 році, коли його кабінет став своєрідним буфером між просирійським урядом О. Караме і антисирійським урядом Ф. ас-Сіньори [6, с. 216; 33]; удруге – у 2011–2013 рр., коли він ризикуючи втратити популярність у сунітському середовищі, при формуванні кабінету пішов на поступки шийтським політичним силам: партіям Хезболла й Амаль [6, с. 226, 33; пор. 5, 359–360, 369]; нарешті, втретє – він очолив нинішній діючий уряд, значною мірою сформований завдяки його зусиллям 10 вересня 2021 року [див. наприклад: 39; 40; 41; 42; 4, с. 158, 161; 43]⁹.

З формальної точки зору, родину Мікаті не можна вважати політичною династією. Жоден її представник, окрім нинішнього прем'єр-міністра не лише не обирався, але навіть не балотувався до ліванського парламенту [35; 37; 38; 44]. Взагалі, схоже на те, що вони відверто й принципово уникали й продовжують уникати участі у політичній боротьбі у державних масштабах [33]. Разом з цим, політичні успіхи Н. Мікаті, здебільшого пов'язані з авторитетом у виборчому окрузі переважно сунітського Тріполі [5, с. 463; 19; 3, с. 141, 145], стали можливими завдяки вмілому конвертуванню місцевого впливу й адміністративного досвіду його родини у політичну площину. Нарешті, з великою часткою вірогідності припускаю, що рано чи пізно політичний капітал 66-річного Н. Мікаті все-таки буде використаний кимось із

---

⁹ Зокрема, Н. Мікаті зумів таким чином розподілити міністерські портфелі, щоб кожна політична коаліція чи велика релігійна конфесія, представлена в уряді [пор. 42; 43], мала потенційну, проте досить умовну можливість спричинити відставку правлячого кабінету [пор. наприклад: 4, с. 158].

його близьких молодших родичів: синами – Махером і Маліком та племінниками – Азмі й Фуадом [33]¹⁰. Зрештою, використання політичних можливостей задля примноження економічних статків стало у Лівані повсякденним явищем. Імовірно, вже найближчим часом можна буде пересвідчитися у слушності цього припущення. Як стало відомо, Н. Мікаті публічно заявив про відмову балотуватися до нового парламенту, мотивуючи своє рішення бажанням поступитися дорогою молоді [45; 46]¹¹.

Родина Беррі. Шийтський клан Беррі являє собою дуже розгалужену переважно незаможну родину, що походить з Південного Лівану. До того ж, велика кількість представників цієї родини компактно мешкає в американському Детройті [47]. Зазначена сім'я, на відміну від родини Мікаті ніколи не мала жодного впливу навіть у локальному масштабі. Проте, під час громадянської війни 1975–1990 років (пор. прим. 2) з цього клану вийшов харизматичний лідер (по суті – класичний заїм [47]), котрий з рештою міцно утвердився у ліванському політикумі. Йдеться про нинішнього спікера Ліванського парламенту, Набіха Беррі, котрий безперервно перебуває на цій посаді протягом майже 30-ти років (починаючи з листопада 1992 року) [48; 11, р. 246; 35; 44; 37; 3, с. 113; 38]. Він народився 28 січня 1938 року у Сьєрра-Леоне, де його батько займався порівняно незначною торгівельною діяльністю [48]. Майбутній шийтський лідер навчався у Лівані та Франції; працював юридичним консультантом у компанії «General Motors»; отримав американську «Зелену карту», від якої відмовився у 1991 р. з огляду на обрання до ліванського парламенту [11, р. 246; 16; 3, с. 100].

На політичній арені Лівану він з'явився у 1980 р., очоливши найпопулярнішу на той час шийтську організацію Амаль (Надія) [11, р. 246; 16; 3, с. 100–101; 21]. Протягом 25 років (1980–2005 рр.) Н. Беррі еволюціонував від, класичного для часів ліванської громадянської війни, харизматичного лідера радикальної позадержавної воєнізованої організації (якою у той період виступала Амаль) до загально визнаного (зокрема й на міжнародному рівні) офіційного репрезентанта інтересів шийтської общини країни кедрів [11, р. 246; 16; 3, с. 100–101, 113; 49; 21; пор. 47; 48]. Важливою проміжною ланкою на цьому шляху стало послідовне зайняття ним у 1984–1992 рр. низки міністерських посад в урядах Р. Караме, С аль-Хосса та Р. аль-Сольха (зокрема, він був міністром юстиції та міністром енергетики й водних ресурсів) [48; 49].

---

¹⁰ У цьому зв'язку, не можна не згадати приклад іншого успішного бізнесмена, Б. аль-Харірі, котрий не дивлячись на численні попередні заяви про політичну індиферентність, останнім часом активно реалізує політичний капітал свого батька, Р. аль-Харірі.

¹¹ Водночас, не виключаю можливості, що демонстративна відмова політика від участі у нинішніх виборах може бути пов'язана не з бажанням натомість передати політичний капітал комусь з родичів, а з наміром узяти свідому тактичну паузу за зразком більш ранньої відмови від участі у виборах 2005 року [пор. 33]. Зокрема, про цей епізод своєї політичної кар'єри Н. Мікаті згадав під час анонсування відмови від участі у передвиборчих перегонах 2022 року [45].

Вищезгадана еволюція зумовлюється низкою вагомих чинників: наявністю перманентної всебічної підтримки Н. Беррі з боку керівництва Сирійської арабської республіки, здійснюваної з огляду на його відверту просирійську політичну орієнтацію, котра під час сирійської окупації Лівану (1990–2005 рр.) навіть набула форми відвертого колабораціонізму [48; 11, р. 245–246; 16; 6, с. 186; 3, с. 100–101; 49; пор. 4, с. 158]; вчасним заключенням керованою Н. Беррі Амаль взаємовигідного політичного альянсу з потужною ліванською шіїтською організацією Хезболла (пор. прим. 6), поєднаним з відмовою Амаль від воєнізованої складової [13; 16; 50; 3, с. 106, 112–113; 21; 4, с. 158; 51]; відмовою зазначеного політика від незрозумілої багатьом пересічним шіїтам ідеї позаконфесійної ліванської держави на користь легітимного захисту інтересів шіїтської общини у межах традиційної для Лівану системи політичного конфесіоналізму (пор. прим. 10) [34, р. 149, 246–248; 16]; фактичним підпорядкуванням своїй політичній силі майже всіх другорядних родин спадкових шіїтських заїмів, які мають парламентські амбіції [52, р. 316–323; пор. 44; 37; 38], поступовим формуванням Н. Беррі у межах ліванського державно-адміністративного апарату розгалуженої (по суті мафіозної) мережі відданих особисто йому функціонерів [48; 11, р. 246; 34, р. 138–139; 3, с. 113; 53]; наявністю у Н. Беррі якостей харизматичного лідера, помножених на юридичну освіту, дипломатичний хист і вміння приймати компромісні рішення [47; 3, с. 113; 49; 53]. Доказом міцності нинішніх позицій Н. Беррі як ліванського шіїтського політика № 1 безумовно може служити та упевненість, з якою він, не зважаючи на 84-річний вік, особисто повів Амаль на цьогорічні парламентські вибори [51].

Подібно до Н. Мікаті, Н. Беррі немає за собою родинної підтримки у ліванському політикумі. Проте, як і у політика з Тріполі, у нього існують усі можливості для створення нової політичної династії. Він має 9 дітей і низку близьких родичів [49; 54]; деякі з них, не без підтримки голови роду здобули досить міцні позиції у ліванському бізнесі [48; 16; 54]. Я вважаю, що зазначений політик, не афішуючи своїх намірів, готує одного з родичів на роль свого наступника начолі Амаль. На це непрямым чином вказують дві обставини. По-перше: Н. Беррі за більш, ніж 40-річний термін керівництва вищезгаданою партією досяг цілковитого особистого ототожнення з цією політичною силою [пор. наприклад: 49; 21; 51]. По-друге: він постійно змінює найближче коло свого політичного оточення, тим самим не даючи змоги непов'язаним з ним родинними зв'язками активістам вкоренитися у партійному керівництві [пор. 16; 21]. Нарешті, не варто забувати про особисто відданий Н. Беррі досить потужний адмінресурс (див. вище), котрий з високою часткою вірогідності після відходу від справ чи смерті свого принципала перейде у спадок його наступнику з числа найближчих родичів. Зокрема, у цьому контексті кілька разів неофіційно згадувалось ім'я одного з синів Н. Беррі, Абдаллаха [пор. 52, р. 322; 53].

Мішель Аун і нова маронітська політична династія. На користь прагнення ліванських заїмів нової генерації до створення власних політичних династій яскраво свідчить приклад нинішнього президента Лівану Генерала М. Ауна. Він народився 18 лютого 1935 р. у незаможній маронітській родині, що мешкала у бідному передмісті Бейрута Харет-Хрейк¹². М. Аун належав до значного числа незаможних і неродовитих, проте здібних ліванських юнаків, котрі обрали для самореалізації фахову військову службу. Маючи початкову креслярську підготовку, він поступово здобув блискучу артилерійську освіту у військових учбових закладах Лівану, Франції та США, що у свою чергу сприяло швидкому просуванню по службовій драбині. Зрештою, у 1984 році, він дослужився до генерала й був призначений головнокомандуючим ліванських збройних сил [55; 5, с. 339–340].

До вересня 1988 р. М. Аун уникав особистого втручання у перебіг громадянської війни, позиціонуючи себе як послідовний і переконаний прибічник сильної центральної державної влади та непримиренний противник будь-якої іноземної військової присутності на території країни кедрів. Зазначена позиція у сукупності з харизматичною вдачею, непричетністю до корумпованої ліванської політичної еліти та симпатіями генерала до ідеї скасування у країні кедрів системи політичного конфесіоналізму (пор. прим. 10), сприяла зростанню його популярності як серед християнського, так почасти й серед мусульманського населення Лівану [55; 2, р. 248–249; 5, с. 340]. Проте, ситуація докорінно змінилася після того, як 22 вересня 1988 р. президент країни А. Жмайсль, з огляду на завершення терміну його владних повноважень і неможливості проведення виборів наступника призначив М. Ауна головою перехідного уряду. З огляду на несумісність призначення прем'єром Лівану мароніта з умовами Національного пакту 1943 року (див. прим. 8) і функціонування у країні паралельного просирійського уряду суніта С. аль-Хосса [55; 2, р. 246; 7, с. 111–112; 5, с. 340–341; 3, с. 79], М. Аун де-факто перетворився з безумовного репрезентанта інтересів державної влади на одного з багатьох позадержавних акторів громадянської війни [пор. 55; 2, р. 246, 248–249; 7, с. 109–130; 5, с. 340–343; 56, с. 93–114; 3, с. 79–81]¹³. До того ж, вже за часів прем'єрства (вересень 1989 – жовтень 1990 роки) генерал продемонстрував дві характерні риси, котрі згодом стануть невід'ємними складовими його політичного іміджу. Йдеться про відмову від досягнення будь-яких суттєвих компромісів і відсутність впливу конфесійного чиннику при заключенні політичних альянсів. Імовірно, політичну прямолінійність М. Ауна,

---

¹²Прізвище Аун є дуже популярним у ліванській маронітській громаді. Відповідно, М. Аун є не родичем, а лише однофамільцем відомого бейрутського архієпископа середини XIX століття Товії Ауна і нинішнього головнокомандуючого ліванської армії Жозефа Ауна.

¹³ До переліку наведених з цього приводу посилань я, задля цілісності картини, свідомо включив відверту апологію М. Ауна [55] і мемуари налаштованого проти нього радянського посла у Ліванській республіці В. Колотуші [56].

котра у різних ситуаціях може приносити як користь, так і шкоду, варто пояснити його належністю до числа кадрових військових. У свою чергу, легкість подолання ним конфесійних бар'єрів виводить своє коріння з дитинства майбутнього політика, проведеного у бідному бейрутському кварталі зі змішаним християнсько-мусульманським населенням [пор.55; 3, с. 113].

14 березня 1989 р. М. Аун розпочав запеклу боротьбу проти сирійської військової присутності у Лівані [7, с. 116]¹⁴, жертвами якої здебільшого виявились незгодні з ним земляки-єдиновірці. Зрештою, з огляду на низку об'єктивних і суб'єктивних причин, він опинився у внутрішній і зовнішній ізоляції, зазнав поразки й був змушений шукати притулок у Франції. Перебуваючи в еміграції, М. Аун заснував власну (переважно маронітську) політичну партію – Вільний патріотичний рух (ВІПР) [55; 5, с. 343–345], фактичним лідером якої він є й до нині. Після виведення сирійської окупаційної армії з Лівану у контексті Кедрової революції [7, с. 173; 3, с. 90–91, 111, 117; 55 р. 263–265], М. Аун 7 травня 2005 р. повернувся до Лівану [5, с. 345; 3, с. 120]. На парламентських виборах 2005 р., очолювана ним політична сила отримала більше, ніж 10% депутатських мандатів [5, с. 345; 44]¹⁵. У результаті ж парламентських виборів 2009 р. і 2018 р. кількість депутатів від ВІПР неухильно зростає [37; 38].

Одразу після повернення з еміграції, М. Аун вирішив використати свою популярність¹⁶ задля здобуття найвищої для ліванського мароніта посади президента республіки (пор. прим. 8). При цьому, якщо у 1988-1990 рр.оках він жертвував своїми єдиновірцями заради антисирійських переконань, то відтепер він почав жертвувати переконаннями заради особистих кар'єрних амбіцій. У лютому 2006 р. він заключив політичний альянс з найпотужнішою на той момент шийтською організацією – просирійськи й проіранськи налаштованою Хезболлою (пор. прим. 6), котрий зберігається й до сьогодні. При цьому, відповідним чином змінилася й риторика зазначеного політика. Відтоді у його публічних посилах авторитарний сирійський режим із загрози №1 для ліванської державності перетворився на єдину реальну запоруку стабільності у країні кедрів [13; 5, с. 348–360; 3, с. 112–113, 121–122, 126, 130; 8, с. 120; 58]. М. Аун наполегливо йшов до бажаної посади протягом десяти років. Зрештою, 31 жовтня 2016 р. його було обрано нині діючим президентом Ліванської республіки [3, с. 130–134, 176–177; 59; 57, р. 369; 58].

---

¹⁴ У цьому зв'язку, дуже символічно виглядає та обставина, що саме 14 березня 2005 р. у Бейруті відбулися масові антисирійські виступи, котрі поклали початок ліванській Кедровій революції [Див. наприклад: 4, с. 158].

¹⁵ У цьому та інших випадках, йдеться винятково про депутатів від ВІПР, а не про більш широкі парламентські блоки «Зміна та прогрес» і «Сильний Ліван», безпосередньо пов'язані з цією політичною силою.

¹⁶ М. Ауна підтримують бл. 60% маронітів; окрім цього, він користується певною популярністю з-поміж інших християнських громад Лівану [3, с. 113, 121; 44; 37; 38; 21].

Приблизно за рік до набуття президентської посади, пристарілий М. Аун почав шукати собі потенційного політичного наступника. Готуючись до генеральної битви за президентське крісло, політик мав забезпечити ВПР новим формальним головою, котрий очолив би зазначену політичну силу у парламентському форматі. При цьому, він мав як можливість, так і бажання обрати продовжувача своїх політичних починань з-поміж членів власної родини. Хоча М. Аун не мав синів [58], на 2015 рік його родинана лічувала п'ятьох політичних діячів чоловічої статі¹⁷. Першим з них – його племінник А. Аун, котрий свого часу брав активну участь у антисирійській боротьбі та Кедровій революції, а з 2009 р. виступає незмінним депутатом ліванського парламенту від ВПР [37; 60; 38; 58]; другий – давній військовий соратник М. Ауна і чоловік його дочки Клодін, Генерал Ш. Рукоз, який у 2015 р. подав у відставку, а у 2018 р. був обраний до парламенту від ВПР [61; 58; 38]; третій – ще один Аунів зять, чоловік його дочки Шанталь, Дж. Бассіль, котрий у 2005–2008 рр. був правою рукою тестя у ВПР, протягом 2008–2020 рр. займав низку міністерських посад (зокрема, міністра закордонних справ), а з 2018 р. представляє інтереси ВПР у парламенті [58; 62; 63; 64]¹⁸. До цієї трійки треба додати ще двох далеких менш вагомих родичів засновника ВПР: Саліма й Марію Аунів [65], відповідно – депутата парламенту у 2005–2009 рр. і 2018–2022 рр. [44; 38; 63] та міністра соціальної політики у другому уряді Ф. ас-Сіньори (2008–2009 рр.) [65] і депутата парламенту 2018–2022 рр. [38; 63].

Зрештою, 27 серпня 2015 р. вибір М. Ауна доволі очікувано зупинився на найбільш токсичному з членів його сім'ї, Дж. Бассілі [66; 63; 64], котрий, як вже зазначалося, у 2005–2008 рр. вже виконував обов'язки фактичного керівника ВПР [64]. На вищезгадану токсичність цього політика вказує низка пов'язаних з ним промовистих епізодів. У 2005 та 2009 роках він не зміг пройти до парламенту, балотуючись у рідному місті Ель-Батруні [5, с. 467–468; 63; 64; пор. 44; 37]; свій депутатський мандат він отримав лише у 2018 р., імовірно не без сприяння тестевого президентського адмінресурсу. Не маючи впевненості у перемозі кандидатури Дж. Бассілі на партійних виборах, М. Аун був змушений призначити його на посаду голови ВПР власним вольовим рішенням [66; 53]; ця обставина викликала пасивне невдоволення А. Ауна, котрий також претендував на зазначену посаду [66; 53], а згодом стала непрямую причиною відмежування від ВПР Ш. Рукоза [67; 63; пор. 53; 38]. Нарешті, Дж. Бассіль став головним об'єктом загального невдоволення, виявленого під час масових народних виступів восени 2019 року [62; 63; 64; 68, с. 320–321].

¹⁷ Схоже на те, що М. Аун дотримується традиціоналістських поглядів на участь жінок у великій політиці. В усякому разі, жодна з трьох його дочок, не зважаючи на їхню активну діяльність у межах ВПР, не розглядалась і надалі не розглядається ним як потенційна депутатка парламенту [пор. 58, а також див. нижче].

¹⁸ Цікаво, що обидва вищезгадані зяті бейрутця М. Ауна походять з північно-ліванського округу Батрун [61; 63].

Незважаючи на більш, ніж сумнівну репутацію зятя, М. Ауна протягом останніх років робить усе можливе щоб саме той став наступним президентом Лівану [63; 64; 21]¹⁹. Зокрема, саме ці зусилля діючого президента стали одним з ключових чинників, котрі зумовили 13-місячну політичну кризу (серпень 2020 – вересень 2021 рр.), під час якої Ліван залишався без повноцінного уряду [69; 41; 39; 70].

З огляду на сказане вище, припускаю, що прагнення М. Ауна «передати» президентську посаду члену власної родині навряд чи справдяться²⁰. Разом з цим, можна беззастережно стверджувати, що йому вдалося створити міцну політичну династію, котра за умов заміни одіозного Дж. Бассіля іншим членом клану здатна відіграти важливу роль у подальшому політичному житті Ліванської республіки [пор. 53]. На завершення цього підрозділу варто додати, що усі вищезгадані родичі М. Ауна (як і раніше, винятково чоловіки – пор. прим. 19) візьмуть участь у парламентських виборах 2022 року [71].

Політична династія аль-Харірі. Родина аль-Харірі як політична династія налічує два покоління. Першим її представником, який залишив слід у ліванській політиці став син незаможного сунітського подружжя родом із Сайди, Рафік аль-Харірі (1944–2005 рр.). На початку 1960-х рр. він навчався у Арабському університеті Бейрута, де з огляду на важке матеріальне становище, здобув лише неповну вищу освіту у галузі менеджменту. Не зважаючи на це, протягом 70-х – 80-х рр. минулого століття, він спромігся стати мільярдером й отримати саудівське громадянство у наслідок успішного виконання низки будівельних проектів, здійснюваних під егідою королівської родини Саудівської Аравії²¹. Згодом він поширив свій бізнес на банківську, медійну та телекомунікаційну сфери. У 1980-ті рр. Р. аль-Харірі почав займатися політичною діяльністю. Зокрема, він виступав одним з представників саудівської делегації під час підписання Таїфських угод 1989 року. Під час фактичної сирійської окупації Лівану, він за підтримки Саудівської Аравії протягом 1992–1998 і 2000–2004 рр. очолював уряд Ліванської республіки. Здобуте політиком високе становище з одного боку сприяло збільшенню його статків, а з іншого – дозволило йому з допомогою регулярного підкупу вищих сирійських посадовців зберегти ліванську державність. Окрім цього, з іменем

---

¹⁹ Термін президентства М. Ауна закінчується 31 жовтня 2022 р. Щоправда, за часів сирійського домінування (див. вище) мали місце два випадки продовження президентського терміну на 3 роки [див. Наприклад: 6, с. 188–189, 194], котрі теоретично можуть бути використані як відповідний прецедент.

²⁰ На мій погляд, наступним президентом країни кедрів, скоріше за все, стане нинішній головнокомандуючий ліванськими збройними силами й однофамілець діючого президента, згадуваний вище Жозеф Ауна (див. прим. 14).

²¹ Свого часу, навіть мав місце поголос, згідно з яким справжнім батьком Р. аль-Харірі був король Саудівської Аравії Абдель Азіз, у чиєму палаці деякий час працювала служницею мати майбутнього бізнесмена й політика [28, р. 26; пор. 18; 3, с. 84].

Р. аль-Харірі значна кількість ліванців пов'язує економічне відродження країни після громадянської війни (пор. прим. 2). Водночас, він фактично стояв у витоків переважно сунітської партії Мустакбаль (Майбутнє), котра протягом багатьох років залишалася одним з провідних гравців на ліванському політичному полі. Життя цього непересічного, хоча й безумовно неоднозначного політика обірвалося в наслідок замаху, здійсненого 14 лютого 2005 року [25; 11, р. 249–250; 28; 34; 18; 6, с. 183–184, 187–189, 191–195; 3, с. 84–85, 88–89, 110–112; 72]. Як довело міжнародне розслідування, вбивство Р. аль-Харірі було здійснене руками й понині непокараних бойовиків Хезболли [73; 74]. Проте, стосовно його замовників і досі тривають запеклі й небезпідставні дискусії [75; 23; 26; 18; 6, с. 195–197; 3, с. 110–112]²².

Подібно до М. Ауна, Р. аль-Харірі ще за життя заклав підвалини власної політичної династії [11, р. 250]. Політичну естафету загиблого лідера готові були підхопити два представники його родини: молодша сестра Бахія – багаторазова депутатка парламенту від Сайди [11, р. 250; 35; 76, р. 242; 6, с. 215–216; 3, с. 136; 72] і другий син від першої (іракської) дружини, Саад [76, р. 248, пот. II], котрий одразу став символічним обличчям сунітського антисирійського сегменту під час Кедрової революції. [12, р. 94–100; 19]. При цьому, друга дружина й офіційна вдова Р. аль-Харірі, палестинка Назек, разом зі своїми чотирма дітьми [76, р. 248, пот. II] відмовилася від претензій на чоловіків політичний спадок [76, р. 242; 3, с. 136; пор. 72]. Також рішення про відмову від претензій на політичну спадщину Р. аль-Харірі зрештою прийняв і його первісток Бахааддін (Бахаа) [76, р. 242–243; 3, с. 136; пор. 72]²³.

З огляду на загальну неготовність ліванських сунітів бачити своїм лідером жінку, Бахія аль-Харірі мусила поступитися своїми політичними амбіціями на користь Саада, чю кандидатуру, між іншим підтримав союзник Мустакбаль по коаліції – впливовий дружський заїм В. Джумблат, котрий зокрема не хотів мати справу з більш жорстким й енергійним Бахааддіном [76, р. 242–243; 6, с. 197–198; 3, с. 135–136]. Разом з цим, сестра Р. аль-Харірі залишилася у політичному пулі Лівану; вона не тільки продовжує до цього часу виступати незмінною депутаткою парламенту від Сайди [44; 37; 38], але й у 2008–2009 рр. займала посаду міністра освіти у другому уряді Ф. ас-Сінбори [76, р. 242; 65; 72]. Водночас, імовірною ціною відмови від першості у клані аль-Харірі стало

---

²²На мою думку, замовником ліквідації Р. аль-Харірі, скоріше за все, був Іран. З допомогою цієї акції, тегеранські стратеги створили ситуацію, котра призвела до реального проведення сирійської деокупації Ліванської республіки (пор. вище). У такий спосіб зрештою було досягнуто суттєвого посилення відданої справі ісламської революції воєнізованої Хезболли, чия популярність у країні кедрів відчутно зросла в наслідок виведення під її тиском ізраїльських військ з території південного Лівану у 2000 році [пор. 7, с. 131–168].

²³Б. аль-Харірі, з огляду на сирійський тиск, мусив відмовитися від висування своєї кандидатури на парламентських виборах 2000 р. у Тріполі, після чого батько імовірно розглядав його як кандидата на виборах 2005 р. від Сайди [11, р. 250].

перманентне перебування у найближчому оточенні небожа її синів: Надера й Ахмада аль-Харірі [76, р. 243–244; 3, с. 136]²⁴.

С. аль-Харірі народився 18 квітня 1970 р. у Саудівській Аравії. Згодом він отримав менеджерську освіту у США. Важливо відзначити, що до вбивства батька він майже не жив у Лівані і як наслідок – не мав чіткого уявлення про складнощі та нюанси політичного й релігійного характеру, притаманні цій країні. До того ж, новий лідер Мустакбаль суттєво поступався й надалі поступається батькові у плані обдарованості, досвідченості й харизматичності [76, р. 243; 19; 6, с. 197–198, 217; 77; 78; 30]. Натомість, до його активів, окрім батькового авторитету й безумовної на той час підтримки з боку сімейного клану, можна було віднести тісні зв'язки з королівською родиною Саудівської Аравії [28, р. 67; 76, р. 243; 19; 6, с. 198; 3, с. 140–143; 77; 21], котра на той момент виступала провідним донором ліванської економіки [див. наприклад: 4, с. 161–162], і вихід на сирійський істеблїшмент завдяки одруженню на представниці клану аль-Азм Ларі [76, р. 244; 19; 3, с. 140–141].

Завдяки вищезгаданим активам, С. аль-Харірі у 2005, 2009 і 2018 рр. незмінно обирався до парламенту від Бейрута [44; 37; 38; 72]; а у 2009–2011 і 2016–2019 рр. очолював низку ліванських урядів [76, р. 244–247; 19; 3, 140–141, 146; 72; 78]. Окрім цього, йому вдалося на деякий час звести нанівець політичну активність заїмів переважної більшості впливових сунітських кланів (хіба, що за винятком Н. Мікаті – див. вище і, почасти, голови конкуруючої з останнім за вплив у Тріполі, родини Караме, Фейсала²⁵) [19; 3, с. 140, 144–146; 79], й тим самим об'єднати своїх єдиновірців у доволі гомогенну спільноту.

Проте, зрештою, недоліки С. аль-Харірі спричинили до його політичного й економічного банкрутства. Нерозбірливість при заключенні політичних союзів (від екстремістських сунітських угруповань салафітського спрямування до не менш радикальної шіїтської Хезболли), непослідовність дій як наслідок відсутності сильної волі у стосунках з найближчим оточенням, некомпетентність у поточних урядових справах, невдалі спроби збереження популярності Мустакбаль шляхом фінансування руху за рахунок продажу основного капіталу своєї бізнес-імперії, тривалі терміни відсутності у неблагополучній країні і, нарешті, традиційна для Лівану участь у корупційних схемах поступово призвели до цілком очікуваної політичної дискредитації

---

²⁴ Бахія аль-Харірі одружена зі своїм двоюрідним братом Мустафою, котрий носить таке саме прізвище [76, р. 242].

²⁵ Ціною порятунку Ф. Караме від поглинення його клану з боку Мустакбаль став фактичний перехід очолюваної ним Арабської партії свободи до політичного табору Хезболли [19; 3, с. 144; 79]. Окрім нього, протягом тривалого часу (пор. прим. 28), долю своєї незначної спадкової політичної сили, Народної організації насеристів, безпосередньо пов'язував з Хезболлою суніт із Сайди У. Саад [21; 4, с. 158]. Водночас, відданість Хезболі беззастережно зберігає малопопулярний просирійськи налаштований суніт-насерист з долини Бекаа, пристарілий А.Р. Мурад [79].

С. аль-Харірі як у самому Лівані, так і за його межами (зокрема у Саудівській Аравії, котра не вибачила йому співпраці з Хезболлою) [28; 19; 3, с. 136–144; 59; 29; 77; 78; 30; 79; 80]. Безпосереднім наслідком такого стану речей стала скандальна відставка кабінету С. аль-Харірі на хвилі народних виступів, що відбулися восени 2019 року [68, с. 321–322; 8, с. 122–123; 77; 78]. У жовтні 2020 р. экс-прем'єр не без сприяння Хезболли отримав ще один шанс для реалізації своїх владних амбіцій. Йому було запропоновано сформувати новий кабінет міністрів. Проте, й з цією задачею він не зміг справитися й зрештою, у липні 2021 р. склав з себе відповідні повноваження [77; 69; 70; 21]. Паралельно все чіткіше визначалися проблеми, пов'язані з особистим бізнесом С. аль-Харірі [пор. 53; 78; 79]. Так, протягом 2019–2021 рр. зазнала краху медіа-імперія, заснована ще його батьком. У 2019 р. припинила повноцінну діяльність газета «Аль-Мустакбаль» і закrywся телевізійний канал «FutureTV» [77; 81], а восени 2021 р. остаточно збанкрутувала газета «DailyStar» [81]. Імовірно останньою крапкою у політичній кар'єрі С. аль-Харірі стала оголошена ним 24 січня цього року відмова від участі у наступних парламентських виборах, зроблена не лише від власного імені, але й від імені Мустакбаль як політичного об'єднання [79; 82; 83; 30]. При цьому, особливий інтерес викликає та обставина, що слідом за лідером Мустакбаль від майбутніх виборів самоусунулися такі традиційні фігуранти сучасного ліванського сунітського істеблїшменту як діючий прем'єр Н. Мікати (див. вище), Бахія Харірі [71; 84], а також два экс-прем'єра від Мустакбаль: Т. Салам і Ф. ас-Сінбора (при чому, останній – менш, ніж за добу до закінчення терміну подачі заявок на участь у балотуванні) [85]. Водночас, про участь у боротьбі за депутатські мандати заявили сунітські прибічники Хезболли: Ф. Караме й А.Р. Мурад [71], котрі ймовірно спробують посилити власний вплив за рахунок політичного вакууму, спричиненого громаді єдиновірців наслідками останнього кроку С. аль-Харірі [пор. 79; 85; 86; 87; 88]²⁶.

Однак схоже, що не зважаючи на тимчасовий (?) відхід Мустакбаль від політичної боротьби лідерство у сунітському сегменті ліванського суспільства скоріше за все зрештою залишиться у родині аль-Харірі. Неодноразово згадувані виступи 2019 р. стали своєрідним каталізатором для активізації первістка Р. аль-Харірі, Бахааддіна [77; 78] (народився 26 квітня 1967 р.). Цей успішний бізнесмен [пор. 72; 78], котрий свого часу закінчив факультет менеджменту Бостонського університету, на відміну від свого молодшого брата відзначається твердим і рішучим характером [76, р. 242–243; 86]. Завдяки цим якостям, помноженим на фінансову спроможність і батьків авторитет, на якому бізнесмен останнім часом все частіше акцентує увагу [див. наприклад: 86; 89; 90], Б. аль-Харірі протягом двох років перетворився з суспільного діяча на

---

²⁶ Свою заявку на участь у майбутніх виборах подав й У. Саад [71], проте слід зазначити, що на хвилі народних виступів 2019 р. між ним і політичним табором Хезболли намітилися суттєві розбіжності [87].

повноцінного політика [77; 78; 4, с. 160; 86; 80]. Заснована ним громадсько-політична організація, Сава лі Лубнан («Разом заради Лівану», з мого погляду, має цілком реальні шанси реалізувати свої щорічні парламентські амбіції і, можливо поступово, стати наступницею Мустакбаль у ліванському політичному просторі. Разом з цим, позаконфесіоналістське й антикорупційне спрямування політичної програми Б. аль-Харірі у сукупності з послідовним засудженням дій Хезболи [86; 80; 89; 90] дозволяють йому знайти прибічників як у позасунітському електораті Лівану, так і у владних колах Саудівської Аравії. При цьому, акцентуючи увагу на своїй незацікавленості у владних привілеях, політик, подібно до таких впливових сучасних ліванських заїмів як шіїт Х. Насралла, мароніт С. Джааджаа (див. прим. 6) або друз В. Джумблат (див. нижче) відмовився особисто претендувати на депутатський мандат [86; 80; 71]²⁷. Більше того, на відміну від вищеназваних політиків, він нині навіть не планує стати офіційним лідером заснованого руху [89], залишаючи за собою лише монополію на його фінансування [90]. Імовірно, подібну «скромність» варто пов'язати з єдиним по справжньому слабким місцем Б. аль-Харірі. Йдеться про його перманентну відсутність у Лівані, яку він пояснює міркуваннями особистої безпеки [89]. Судячи за усе, Б. аль-Харірі дуже добре усвідомлює цей недолік, оскільки усіляко намагається компенсувати його шляхом суттєвих фінансових інвестицій до ліванської економіки [90] та гіперактивного заповнення інформаційного простору за допомогою власної медійної платформи «Саут Бейрут» («Голос Бейрута») [91; пор. 77; 80] й інших ЗМІ [пор. 4, с. 160; 86; 90].

Таким чином, не зважаючи на (можливо узгоджений зі старшим братом) січневий демарш С. аль-Харірі, припущення щодо краху політичної династії [пор. 30], історія якої вже нараховує три десятиліття, навряд чи відповідатиме дійсності.

Політична династія Джумблатів. На відміну від усіх вищенаведених родин, дружський рід Джумблатів являє собою класичний зразок спадкової династії ліванських заїмів, чий родовід сягає як мінімум XVII ст., а діяльність нерідко набувала мафіозного забарвлення. Самі Джумблати, спираючись на дуже контраверсійну літописну традицію, пов'язують своє коріння з бунтівним османським правителем Алеппо, курдом Алі Джанбуладом [пор. 92; 93; 94; 20; 3, с. 258]²⁸. Протягом трьох століть, клан Джумблатів регулярно брав участь у війні всіх проти всіх за здобуття гегемонії над дружською общиною гірського

---

²⁷ Стосовно Х. Насралли і [див. 35; 44; 37; 38; 71]. Щодо С. Джааджи [див. 37; 38; 71]. З приводу відходу від парламентської діяльності В. Джумблата [див. 38; 53; 71].

²⁸ У цьому контексті, я схильний погодитися із запереченнями щодо вірогідності зазначеного родоводу, наведеними А.Р. Абу-Хусейном. Йдеться про вказівки дослідника на фактично нульову імовірність долучення сунітів Джанбуладів до дружкої релігійної общини у XVII столітті та на низький ступінь вірогідності їхньої згоди на пониження «княжого» статусу бегів (близького до арабських емірів) до рівня арабських шейхів [92].

Лівану. У середині XIX ст. він вийшов у своєрідний фінал цієї боротьби разом з потужною й впливовою родиною Арсланів. Протягом першої половини XX ст. складалося враження, що Джумблати потерпіли політичну й навіть фізичну поразку, значною мірою спричинену діяльністю яскравого харизматичного лідера – Ш. Арслана (1869–1946 рр.) [93;20; 6, с. 42–44;95, с. 89–90, 92, 108; 3, с. 258; 95, с. 37–58]. Проте, тривала відсутність у країні й нерозбірливість у політичних симпатіях (від В. Леніна та Й. Сталіна до Б. Муссоліні й А. Гітлера) зрештою відштовхнули від нього переважну більшість дружньої громади, чим не забарилися скористатися Джумблати [6, 42–44]²⁹.

Політичний розквіт родини останніх справедливо пов'язується з постаттю Камаля Джумблата (1917–1977 рр.). У 1921 р. за не до кінця з'ясованих обставин загинув його батько Фуад. Майбутній визначний політик, колоритний філософ і блискучий інтелектуал, К. Джумблат, здобув вищу юридичну освіту, навчаючись у Лівані та Франції. У 1943 р. він став реальним лідером клану, збереженого у відносній недоторканності завдяки зусиллям його матері Назіри. Протягом своєї політичної кар'єри, К. Джумблат майже безперервно виступав депутатом парламенту й займав значну кількість міністерських посад (зокрема, двічі був міністром внутрішніх справ). Проте, ще з молодих років він мріяв про крісло президента Ліванської республіки. Оскільки на заваді до виконання цієї мети стояв ліванський державний устрій, базований на Національному пакті (див. прим. 8), К. Джумблат вже наприкінці 1940-х рр. почав активно шукати шляхи для реформування чи навіть повалення існуючого державного ладу, а також – зовнішню силу, котра була б готова підтримати його амбіції. Проте, як і у випадку президентської посади, на заваді до пошуку зовнішніх партнерів стояла належність політика до дружньої релігійної общини. Ліванські християни, суніти й навіть шіїти могли розраховувати на підтримку єдиновірних держав чи бодай потужних діаспор [пор. 94; 20; 4, с. 160–162], тоді як друзі були позбавлені такої можливості³⁰. Проте, на той момент у світі існував незадіяний в Лівані потужний зовнішній гравець, до якого теоретично міг апелювати К. Джумблат. Цим гравцем був СРСР. Зокрема, цій атеїстичній за своєю сутністю державі могло імпонувати прагматичне бажання К. Джумблата у межах боротьби за скасування Національного пакту перетворити Ліванську республіку на світську позаконфесійну структуру. Разом

²⁹ Дуже незначний вплив Арсланів й очолюваної ними Демократичної партії, котра протягом останніх десятиліть в піку Джумблатам неухильно перебуває у політичному таборі Хезболли, зберігається лише на території району Алей, пов'язаного з приватними володіннями зазначеного клану [20; 3, с. 112, 118, 163; 8, с. 120; пор. 44; 37; 38]. При цьому, між обома спорідненими сім'ями (матір'ю нинішнього фактичного лідера Джумблатів, Валіда, була дочка Ш. Арслана мей, котра померла у 2013 році [94; 3, с. 165–166]) існує своєрідна джентльменська угода, котра передбачає відмову від остаточного політичного знищення конкурентів [20; 87].

³⁰ Спорадичні контакти ліванських друзів з британськими емісарами відійшли у минуле із завершенням II Світової війни [пор. 94; 2, р. 13–14, 24, 37–38; 5, с. 6, 147; 6, с. 12, 63; 3, с. 14; 96, р. 71].

з цим, ідеологічна специфіка нової наддержави вимагала б від друзького лідера певного коригування й адаптування традиційного світосприйняття своїх предків і єдиновірців [пор. 94; 97, с. 184–187; 98; 99]. Вдалим кроком у цьому напрямі стало створення ним у 1949 р. Прогресивно-соціалістичної партії (ПСП). У такий спосіб, він перетворився на одного з т. зв. «прогресивних» політиків лівого спрямування, котрі у другій половині ХХ ст. користувалися симпатією й підтримкою Радянського Союзу. Водночас, судячи за усе, соціалістичний *modus vivendi* з точки зору К. Джумבלата мало чим відрізнявся від результатів діяльності справедливого й дбайливого заїма, котрий сумлінно виконує дистрибутивні, соціальні й амортизаційні обов'язки по відношенню до підопічної спільноти. У наслідок поєднання лівої риторики, радянської підтримки, спадкового авторитету і психології заїма, партія К. Джумבלата опинилася на чолі лівих сил Лівану (з іммігрантськими палестинськими військовими формуваннями включно [94; 7, с. 22–23]), проте за своїм складом залишилася майже винятково друзькою [100; 22; 94; 101; 20; 3, с. 34–35, 50–51]. Перша проба сил друзького лідера припадає на період заворушень 1958 р., котрі завершилися певним компромісом між сторонами конфлікту [100, р. 180–181; 94; 3, с. 38–41; 96, р. 116–119; 8, с. 115]. Згодом же, намагаючись повною мірою використати сформований ним лівий (переважно сунітсько-друзький) блок задля скасування існуючої форми правління, К. Джумблат узяв активну участь у громадянській війні в Лівані (пор. прим. 2), починаючи з перших днів конфлікту; однак, з огляду на особисті й концептуальні розбіжності з президентом Сирії Х. аль-Асадом, був вбитий за наказом останнього 16 березня 1977 р.³¹ [100, р. 181–183; 94; 26; 93; 56, с. 82–83; 20; 3, с. 51–57; 96, р. 130–132].

Політичним наступником загиблого заїма автоматично став його 27-річний син Валід (народився 7 серпня 1949 р.) [3, с. 158; 98, с. 257, прим. 29]. Отримавши у Лівані та Франції політологічну освіту, В. Джумблат за батькового життя не виявляв особливого інтересу ні до справ ПСП, ні до проблем друзької общини [93; 94; 20; 3, с. 158]³². Лише двічі він поза власним бажанням опинявся в епіцентрі подій, пов'язаних з діяльністю ПСП. Уперше це сталося коли під час виступів 1958 р. хлопчика переховували у певній християнській родині; у друге – коли напочатку громадянської війни його, тоді репортера ліванської газети «Ан-Нахар» викрали й мало не стратили бойовики Національно-ліберальної партії (НЛП) колишнього президента країни

---

³¹ Про інші припущення, щодо замовників вбивства К. Джумבלата [див.наприклад: 6, с. 145–146].

³² Яскравим виразом тодішньої індиферентності В. Джумבלата щодо друзьких традицій стали його перші два шлюби з представницями інших релігійних конфесій, заключені у 1970-ті рр. [94; 3, с. 158–159]. Лише згодом, по закінченні громадянської війни, він одружився з представницею шанованої родини сирійських друзів, Нурую аш-Шарабаті [94; 3, с. 159], що на той момент відповідало змінам його політичного світогляду.

К. Шамуна [22, с. 280; 94; 3, с. 54–55, 159]³³. Проте, ставши лідером ПСП і спадковим дружьким заїмом, В. Джумблат поступово перетворився на незмінного учасника політичного життя Ліванської республіки. Перший крок до великої ліванської політики він зробив у 1984 р., зайнявши посаду міністра громадських робіт, транспорту та туризму в уряді Р. Караме [102]. Починаючи з 1992 р., він протягом 12 років так чи інакше контролював міністерство у справах переміщених осіб [26; 34, р. 65, 116–117; 20; 6, с. 186; 3, с. 88, 161]. А у 1992–2018 рр. був незмінним депутатом ліванського парламенту [93; 34, р. 189; 35; 44; 37].

В цілому ж, період активної діяльності В. Джумблата можна поділити на два етапи: 1977–2000 рр. – дотримання просирійської орієнтації, 2000–2022 рр. – здійснення перманентного політичного маневрування з переважною антисирійською домінантою. При цьому, просирійський етап діяльності лідера ПСП визначався неодноразовою практикою підтримання через голову Х. аль-Асада контактів з іншими зовнішніми акторами: СРСР, Лівією, Саудівською Аравією і навіть Ізраїлем, а також – швидкими темпами його особистого збагачення. Водночас, саме під час громадянської війни серед ворогів В. Джумблата опинились як антисирійськи налаштований С. Джааджаа (пор. прим. 6), так й один з найпослідовніших союзників САР Н. Беррі [93; 94; 34, р. 86, 142, 155; 26; 56, с. 33, 115; 20; 3, с. 88–89, 159–161]. Другий етап визначається ситуативністю й непередбачуваністю політичних союзів і вподобань ПСП (у внутрішньополітичному сенсі – від християнських Ліванських сил С. Джааджі та сунітської Мустакбаль до просирійської християнської партії Марата і шийтської Хезболли, у зовнішньополітичному – від США, Франції та Саудівської Аравії до РФ і Сирії). При цьому, лідер партії неодноразово використовував свою парламентську фракцію для реалізації т. зв. «золотої акції», що навіть дозволило низці політичних експертів йменувати його «кінгмейкером». Безпосереднім поштовхом до докорінної зміни політичної концепції В. Джумблата стала його неспроможність знайти спільну мову зі спадковим сирійським диктатором Б. аль-Асадом після приходу останнього до влади у 2000 році [93; 103, р. 92; 94; 101; 26; 34, р. 217; 20; 3, с. 89, 161–166; 59; пор. 104].

Низка дослідників і політологічних експертів висловлює цілком слушну думку, згідно з якою В. Джумблат майже одразу після загибелі батька відмовився від успадкування президентських амбіцій останнього (а отже й від лівих цінностей) на користь традиційної політики, спрямованої на виживання дружької общини. При цьому, якщо на першому етапі діяльності лідера ПСП йшлося винятково про друзів Лівану, то зараз його амбіції поширюються на

---

³³ Нині, колись дуже впливова політична династія Шамунів і пов'язана з нею НЛП опинилися за бортом ліванської політики; при цьому клан Шамунів далеко не завжди має представництво у парламенті [5, с. 371–377; 3, с. 175; пор. 44; 37; 38], хоча й не полишає намірів надалі боротися за депутатські мандати [див. 71].

друзькі меншини країн усього близького сходу [94; 101; 20; 3, с. 160–166; пор. 26]. Зрозуміло, що неостанню роль у поверненні В. Джумבלата від декларацій лівого спрямування до локальних друзьких цінностей зіграв розпад СРСР. Водночас, залишилася незмінною назва політичної сили друзького заїма, що дає йому можливість зберігати членство у Соцінтерні, користуючись усіма перевагами зазначеного становища [20; 105; 3, с. 162]. На мою думку, повернення В. Джумבלата до друзьких цінностей з одного боку дозволяє, так би мовити «заднім числом», пояснити усі його політичні піруети, проте з іншого – робить цілковито непередбачуваними ані тривалість існуючого політичного альянсу за участю ПСП, ані сутність наступного. Однією з фундаментальних підвалин друзького релігійного, а по суті й політичного, світосприйняття виступає така; тобто положення, котре не лише дозволяє, але й зобов'язує до введення в оману «чужих» задля виживання «своїх» [пор. 100, р. 183, 201; 99, р. 192–193]. З огляду на це, вся політична риторика В. Джумבלата слугує лише димовою завісою для приховування його реальних дій і намірів. Однак слід мати на увазі, що усі переваги такої позиції друзького лідера можуть обернутися на свою протилежність як тільки тактична користь від союзу з ПСП в очах контрагентів В. Джумבלата почне поступатися сукупності можливих негативних наслідків його потенційної зради.

Імовірно, подібну загрозу добре розуміє офіційний спадкоємець В. Джумבלата – його старший син Таймур (народився у 1982 році)³⁴. Цей 40-річний політик, подібно до батька отримав вищу політологічну освіту у Лівані та Франції. З 2009 р. батько почав поступово долучати його до політичних справ. Початком цього процесу стала зустріч обох Джумблатів з лідером Хезболли Х. Насраллою (пор. прим. 6). У березні 2017 р. В. Джумблат офіційно передав первістковій символічне лідерство над друзькою общиною Лівану та головування у ПСП. А у 2018 р той вже на постійних засадах очолив замість батька партійну фракцію у парламенті [101; 94; 26; 106; 107; 53; 38; 108; 71]. При цьому, з мого погляду, виступи Т. Джумבלата, у яких чітко лунають заклики до побудови світської позаконфесійної держави і до втілення у життя принципів соціальної справедливості [див. наприклад: 109]³⁵ нагадують скоріше не батьків друзоцентризм, а погляди К. Джумבלата, у 40-ву річницю загибелі якого у ПСП з'явився новий лідер зі старої друзької династії³⁶.

---

³⁴ Схоже на те, що В. Джумблат назвав свого первістка на честь відомого завойовника, Тимура/Тамерлана, котрий у 1400 році вщент знищив Дамаск. У такий спосіб, друзький заїм завуальовано висловив своє справжнє ставлення до батькового вбивці, Х. аль-Асада, й усього його роду [94; 3, с. 160].

³⁵ Нині, якскравим доказом позаконфесійних переконань Т. Джумבלата може служити його шлюб з шийткою Діаною Зайтар, яка народила йому двох дітей [106].

³⁶ До речі, окрім Т. Джумבלата до керівництва ПСП також причетна його сестра Далія [108]. Також не можу не зазначити приязний тон, у якому діяльність Т. Джумבלата висвітлює медіа-платформа «Саут Бейрут» (див. наприклад: 108; 109), котра належить Б. аль-Харірі (див. вище).

Політична династія Франж'є. Маронітський емірський рід Франж'є, котрий імовірно походить від французьких хрестоносців, що у XII ст. осіли на півночі Лівану [110; 14; 3, с. 25], можна вважати своєрідним еталонним зразком політичної династії територіальних заїмів мафіозного гатунку³⁷. Місницький вузькоклановий характер їхніх поглядів з одного боку прирікає їх на другорядні ролі у сучасній політиці країни кедрів (пор. вище), проте з іншого – дозволяє залишатися на плаву з огляду на наявність стабільної територіально-електоральної бази. Зокрема, династія Франж'є, котра з діда-прадіда незмінно утримує гірський округ Згорту [111; 5, с. 360], забезпечує собі перманентну симпатію 10% ліванських маронітів, поступаючись популярністю ВПР (див вище) і Ліванським силам (пор. прим. 6) [3, с. 121], проте суттєво випереджаючи позбавлені колишнього впливу роди Шамунів (пор. прим. 35) і Жмайєлів [3, с. 121, 130–131]³⁸.

Перетворення традиціоналістського клану Франж'є на політичну династію, функціонуючу в умовах незалежного Лівану, відбулося за часів діяльності двоюрідного діда нинішнього заїма (див. нижче) Хаміда (1907–1981 рр.) [111]. Його як старшого сина у родині заздалегідь готували до участі у політичному житті. Зокрема, він отримав вищу юридичну освіту і ще за часів французького мандату заступив батька у місцевому квазі-парламенті. Депутатський мандат він продовжував неухильно утримувати за собою до виборів 1960 р., водночас займаючи важливі міністерські посади і навіть, щоправда безуспішно, претендуючи на президентське крісло у 1952 р. Х. Франж'є здобув репутацію поміркованого виваженого політика. Проте, важкий інсульт, перенесений у 1957 р. змусив його відмовитися не лише від участі у наступних президентських виборах, але й від подальшої політичної діяльності у цілому [112, р. 121, 181, 185, 188, 265, 273; 110; 2, р. 120, 128, 132; 35; 5, с. 360–361; 113, р. 76, 94–95, 112; пор. 96, р. 152–153]. Його синові Саймиру (1945–2017 рр.), котрий мав усі задатки конструктивного сучасного політика, не вдалося забезпечити фізичне й політичне продовження цієї гілки династії Франж'є. Єдиним його політичним успіхом стало обрання до парламенту у 2005 р. від антисирійської коаліції начолі з Мустакбаль (пор. вище) [111; 44; 5, с. 369; пор. 96, р. 152].

Справжнім політичним наступником Х. Франж'є став його молодший брат Сулейман (1910–1992 рр.) – депутат парламенту й член низки правлячих кабінетів у 1960-х рр. і президент Ліванської республіки у 1970–1976 рр. На

З огляду на це, не виключаю можливості появи у майбутньому тривалого союзу чи бодай ситуативного парламентського блокування між обома вищезгаданими політиками.

³⁷ Б. Сейранян помилково відносить цей клан до місцевої буржуазії [95, с. 327]; імовірно до цього хибного висновку він прийшов з огляду на життєвий шлях С. Франж'є, котрий будучи молодшим сином у родині, дійсно за молодих років мусив займатися комерцією [пор. 110].

³⁸ Представники заснованої П. Жмайєлем старшим партії Катаїб (Фаланга), що має профашистське минуле [див. наприклад: 5, с. 299–320; 3, с. 25–26], починаючи з 2016 р. не входили до жодного правлячого кабінету.

відміну від брата, його готували не до політичної кар'єри, а до забезпечення економічної й силової бази клану, здійснюваного усіма законними й позаконними (мафіозними) методами. «Піком» зазначеної діяльності стало організоване й можливо особисто очолене ним знищення 23-х представників ворожого клану Дувайхі, розстріляних у церкві під час заупокійної служби. Зрештою, саме ця акція визначила подальшу історію політичної династії Франж'є. Переховуючись від правосуддя у Сирії майбутній політик звів дружбу з молодим офіцером місцевих ВПС Х. аль-Асадом, з яким він успішно займався контрабандними операціями. Цей епізод ліг в основу визначальних для північно-ліванського клану (див. нижче) тісних родинних зв'язків із династією сирійських диктаторів. Водночас, звістка про святотатственный злочин, здійснений братом стала причиною вищезгаданого інсульту Хаміда, що й дозволило С. Франж'є стати політичним обличчям клану. У політиці він почав використовувати ті ж методи, що й за часів мафіозної молодості. Наприкінці 1960-х рр. він заснував воєнізовану організацію під назвою Армія визволення Згорти, котра у 1970 р. суттєво допомогла йому виграти президентські вибори, а у 1975 р. (на початку громадянської війни – пор. прим. 2) стала основою нинішньої політичної сили клану – партії Марада. З президентством С. Франж'є пов'язано мляві спроби здійснення парламентської реформи, яка могла б запобігти громадянській війні й дуже енергійні дії по закликанню до країни сирійського військового контингенту Х. аль-Асада, котрі призвели до 30-річної окупації Лівану. Після закінчення президентського терміну, Заїм зі Згорти продовжував брати активну участь у громадянській війні, що зокрема призвело до загибелі його улюбленого сина Тоні (1941–1978 рр.). С. Франж'є помер у 1992 р., недочекавшись можливості отримати повторне презедентство з рук Х. аль-Асада, проте забезпечивши успішну політичну кар'єру та чільну позицію у клані синові Тоні й власному тезці, Сулейманові (див. нижче). [110; 2, р. 156, 171, 173, 185, 187–188, 194–201, 209, 213, 215; 34, р. 139, 204; 35; 7, с. 59–87; 5, с. 295, 360–365; 14; 15; 114; 3, с. 25, 50, 62; 8, с. 117].

С. Франж'є-молодший народився 18 жовтня 1965 р. Після загибелі батьків (див. вище) він виховувався у родині Х. аль-Асада, де заприятелював з обома синами останнього: Басилем і нинішнім сирійським диктатором Башаром. Повернувшись до Лівану напочатку 1980-х рр., він почав відігравати помітну роль у родинній партії Марада, реальне керівництво якою на той час здійснював його рідний стрий Робер (1949–2018 рр.) [пор. 115]. Імовірно пам'ятаючи власне перетворення на голову клану в обхід небожа, Саміра (див. вище), дід зробив усе, щоб улюблений онук зміг відсунути Р. Франж'є на другий план. Вже у 1990 р. С. Франж'є-молодший отримав свою першу міністерську посаду, а у 1992 – депутатський мандат від Згорти. Така ситуація тривала протягом 1990-2005 рр., коли новий лідер Маради виступав відвертим колаборантом окупаційного сирійського режиму. Після Кедрової революції (пор. вище) він цілком очікувано долучився до просирійського політичного

табору на чолі з Хезболлою. Цей крок дозволив йому у 2009 р. поновити присутність у парламенті, витіснивши звідти двоюрідного стриєчного брата Саміра (див. вище), а також забезпечити за Марадою 1-2 міністерські портфелі в усіх наступних урядах. Хоча Марада за часів С. Франж'є-молодшого остаточно перетворилася на легітимну політичну силу, що постулює прихильність до усіх можливих демократичних й соціальних цінностей [5, с. 364–365], справжні її пріоритети залишилися такими ж як за часів його одіозного діда. Йдеться про ключову роль християнської спільноти у ліванській політиці та підтримка принципів арабізму, за якою криється послідовна симпатія до родини аль-Асадів. [110; 2, р. 230; 5, с. 365–369; 114; 35; 37; 3, с. 120–121, 130–134; 53; 8, с. 120]. Заради об'єктивності слід зазначити, що саме останній чинник, обумовлений вдалим вибором приятеля й подільника С. Франж'є-старшим (див. вище), вигідно вирізняє нинішнє становище політичної династії зі Згорти з-поміж численних подібних до неї локальних родин спадкових заїмів. Так, підтримка з боку навіть суттєво послабленого громадянською війною режиму Б. аль-Асада дозволила С. Франж'є-молодшому стати серйозним хоча й безуспішним учасником президентських перегонів, що розтягнулися на 2014–2016 рр. (пор. вище) [3, с. 230–234; 59]. Своєю чергою, зміцнення нинішніх позицій сирійського диктатора надає заїмові зі Згорти дещо гіпертрофованої впевненості у власних силах напередодні цьогорічних президентських виборів [53; 116; 117]. При цьому, належну увагу він приділяє й політичному майбутньому своєї родини. Починаючи з 2018 р., цей політик свідомо поступився власним депутатським мандатом і лідерством у парламентській фракції Маради на користь свого первістка – Тоні Франж'є-молодшого (народився у 1987 р.), котрий, між іншим, свого часу здобув вищу освіту у Великій Британії [53; 38; 71].

Окрім вищенаведених спостережень, коментарів і припущень щодо історії, сучасного стану і майбутніх перспектив шести найвпливовіших реальних й потенційних ліванських політичних династій я можу запропонувати декілька загальних висновків. Як мінімум, у найближчій перспективі, не зважаючи на послаблення позицій більшості спадкових заїмів, у ліванському політикумі надалі зберігатиметься принцип сімейності. Доказом цьому може служити не лише формування протягом останніх 30 років нових життєздатних політичних династій (клани аль-Харірі й Аунів), але й існування потенційних можливостей для створення нових спадкових владних структур заїмами-селфмейкерами: Н. Мікати та Н. Беррі. Також слід звернути увагу на провідні чи бодай вагомні позиції, котрі вищенаведені політичні династії продовжують займати в усіх сегментах ліванського суспільства. У шіїтській спільноті це – Н. Беррі з його потенційним політичним кланом; у сунітській – Н. Мікати з його компромісним рухом АЗМ, який за будь-якого моменту може стати спадковою партією родини з Тріполі; у християнському конгломераті – династії Аунів і Франж'є; у друзькій громаді – рід Джумблатів; і нарешті серед прибічників

позаконфесійного громадянського суспільства – клан аль-Харірі в особі старшого сина засновника династії, Бахааддіна. Водночас, у разі подальшої відмови останнього від повернення до сунітського політичного сегменту, найбільший ступінь клановості зберігатиметься з-поміж ліванських маронітів, що імовірно варто пов'язати з тривалістю й консервативністю політичних традицій зазначеної громади. Нарешті, важливими умовами успішності сучасних провідних ліванських «заїмів» виступає їхня причетність до позаконфесійного (світського) тренду (Б. аль-Харірі, Т. Джумблат і почасти його батько Валід), підтримка з боку режиму Б. аль-Асада (Н. Беррі, С. Франж'є) або поєднання обох цих чинників (Н. Мікаті, М. Аун).

Список використаних джерел та літератури

1. Lebanon country profile. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14647308>
2. Traboulsi F. *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press, 2012. 308 p.
3. Кузнецов А.А. Политический процесс в Ливане на рубеже XX-XXI веков. М.: Институт Ближнего Востока, 2017. 224 с.
4. Зелінський А.Л. Ліванська республіка: між політичним конфесіоналізмом і політичним прагматизмом. *Проблеми всесвітньої історії*. 2021. № 3 (15). С. 151–171.
5. Родионов М.А., Сарабьев А.В. Марониты: традиции, история, политика. М.: Институт востоковедения РАН, 2013. 500 с.
6. Ланда Р.Г. История Ливана. XX век. М.: Институт востоковедения РАН, 2016. 276 с.
7. Скороход Ю.С. Діяльність міжнародних міждержавних організацій із врегулювання ліванського конфлікту: навчальний посібник. К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2012. 207 с.
8. Воробьев С.А. Кризисы в Ливане: история и современность. *Международная жизнь*. 2020. № 6. С. 112–127.
9. Ender D. Lebanon gets IMF funding injection. How much will it help? *Business and Economy News / AlJazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/economy/2021/9/16/lebanon-gets-imf-funding-injection-how-much-will-it-help>
10. Mackey S. *Lebanon. A House divided*. 2nd ed. New York: Norton and Company, 2006. 295 p.
11. el-Husseini R. *Lebanon: Building Political Dynasties. Arab Elites. Negotiating the Politics of Change* / ed. V. Perthes. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2004. P. 239–266.
12. el-Husseini R. *Pax Syria: Elite Politics in Postwar Lebanon*. 2nded. New York: Syracuse University Press, 2012. 346 p.
13. Who's who in Lebanese politics. *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2010/5/25/whos-who-in-lebanese-politics-2>
14. Александров А.И. К вопросу о политической элите Ливана. Часть 1. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=20306>
15. Александров А.И. О политической элите Ливана. Часть 2. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=20312>
16. Александров А.И. О политической элите Ливана. Часть 3. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=20499>
17. Александров А.И. Политическая элита Ливана. Часть 4. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=20622>
18. Александров А.И. О политической элите Ливана. Часть 5. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=20767>

19. Александров А.И. О политической элите Ливана. Часть 6. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=21018>
20. Александров А.И. О политической элите Ливана. Часть 7. *Институт Ближнего Востока*. URL: <http://www.iimes.ru/?p=21047>
21. Воробьев С.А. Долгое эхо бейрутского взрыва. *Международная жизнь*. 2021. № 9. URL: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557>
22. Тимофеев И.В. Камаль Джумблат. М.: Прогресс, 2003. 496 с.
23. Blanford N. Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East. London: Tauris, 2006. 236 p.
24. Pakradouni K. Years of Resistance: The Mandate of Émile Lahood, the former President of Lebanon. Reading: Garnet Publishing, 2012. 390 p.
25. Naba R. Rafic Hariri, Un homme d'affaires premier minister. Paris: L'Harmattan, 1999. 176 p.
26. Naba R. Walid Joumblatt, Requiem pour un saltimbanque. *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/liban-walid-joumblatt-requiem-pour-un-saltimbanque/>
27. Naba R. Hassan Nasrallah, l'indomptable. *En point de mire*. URL: <https://www.renenaba.com/hassan-nasrallah-lindomptable/>
28. Naba R. Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres. Paris: L'Harmattan, 2011. 258 p.
29. Naba R. Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo-américain au Liban. *Enpointdemire*. URL: <https://www.renenaba.com/fouad-siniora-le-gouverneur-de-lombre-du-clan-saoudo-americaain-au-liban/>
30. Naba R. Saad Hariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère. *Enpointdemire*. URL: <https://www.renenaba.com/liban-saad-hariri-la-fin-sans-gloire-dun-heritier-problematique-dune-dynastie-ephemere/>
31. Mikati Family. *Media Ownership Monitor*. URL: https://lebanon.mom-rsf.org/?L=0&cHash=245f051e7261571005598c0cebd6c584&id=1448&tx_ifrogmom_ownerdetail%5Baction%5D=show&tx_ifrogmom_ownerdetail%5Bcontroller%5D=Owner&tx_ifrogmom_ownerdetail%5Bowner%5D=2617
32. Azmi Mikati. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Azmi_Mikati
33. Najib Mikati – Biography. [In Arabic]. URL: <http://www.najib-mikati.net/najibmikati>
34. Baumann H. Citizen Hariri and neoliberal politics in postwar Lebanon: Dis... PhD. London: University of London, 2012. 320 p.
35. *Elections Archive*. URL: <https://web.archive.org/web/20050403120624/http://www.libanvote.com/lebanese9296/>
36. Najib Mikati. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Najib_Mikati
37. List of members of the 2009–2017 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2009%E2%80%932017_Lebanese_Parliament
38. List of members of the twenty-third Parliament of Lebanon. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_twenty-third_Parliament_of_Lebanon
39. Young M. Najib Mikati Has Formed a New Lebanese Government. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/85316>
40. Houssari N. Lebanon forms government after 13 months. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/1926266/middle-east>
41. Chehayeb K. Lebanon's presidency announces government formation. *Politics. News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/10/lebanons-presidency-announces-cabinet-formation>
42. Who is in the new Lebanese Cabinet? *MENA*. URL: <https://www.thenationalnews.com/mena/lebanon/2021/09/10/who-is-in-the-new-lebanese-cabinet/>
43. Third Cabinet of Najib Mikati. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Najib_Mikati

44. List of members of the 2005–2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament
45. Mikati from Tripoli says won't run for parliamentary elections. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/mikati-from-tripoli-says-wont-run-for-parliamentary-elections/>
46. Lebanon's PM Najib Mikati says not running for re-election. *Elections News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/14/lebanons-pm-najib-mikati-says-not-running-for-general-election>
47. Ogintz E. Berri a Local Boy in Detroit Suburb. *Chicago Tribune*. URL: <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1985-06-19-8502090070-story.htmlz>
48. Nassif D. Dossier: Nabih Berri. *Middle East Intelligence Bulletin*. 2000. No. 11 (2). URL: https://www.meforum.org/meib/articles/0012_ld1.htm
49. Speaker Nabih Berri, great survivor of Lebanese politics. *France 24*. URL: <https://www.france24.com/en/20180523-speaker-nabih-berri-great-survivor-lebanese-politics>
50. Беренкова Н.А. Шиитские партии Ливана: общие и специфические черты. *Политическая экспертиза: ПОЛИТЭКС*. 2014. № 1 (10). С. 44–51.
51. Houssari N. Lebanon's ruling parties announce candidates for parliamentary elections. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2035646/middle-east>
52. Charev H. Power, Tradition and Challenge: The Resilience of the Elite Shi'ite Families of Lebanon. *British Journal of Middle Eastern Studies*. 2013. No. 3. P. 305–323.
53. Haines-Young J. The future of Lebanon's political dynasties. *The National*. URL: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/the-future-of-lebanon-s-political-dynasties-1.760691>
54. Berri Family. *Media Ownership Monitor*. URL: <https://lebanon.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner//berri-family/>
55. Gambill G.C. Dossier: Michel Aoun. *Middle East Intelligence Bulletin*. 2001. No. 1. URL: https://www.meforum.org/meib/articles/0101_ld1.htm
56. Колотуша В.И. Сколько стоит жизнь посла в тротиловом эквиваленте? Бейрутские зарисовки, 1986–1990 гг. М.: Институт востоковедения РАН, 2013. 140 с.
57. Axon A., Hewitt S. *Syria 1975/76-2018*. Leiden; Boston: Brill, 2018. 504 p.
58. Aoun Family. *Media Ownership Monitor*. URL: <https://egypt.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/owner/show/aoun-family/>
59. Беренкова Н.А. Президентский вакуум в Ливане в 2014-2016 гг.: кризис или следствие политической системы? *Азия и Африка сегодня*. 2018. № 1. С. 34–40.
60. Alain Aoun. *Rome MED*. 2017. URL: <https://2017.med.ispionline.it/speakers/alain-aoun/>
61. General Chamel Roukoz. *Seulement Pour VIP*. URL: <http://www.seulementpourvip.com/Summer2019/24interviewgenealchamelroukoz.php>
62. Is Gebran Bassil Lebanon's most hated politician? *Mena / Gulf News*. URL: <https://gulfnews.com/world/mena/is-gebran-bassil-lebanons-most-hated-politician-1.67335177>
63. Azhari T. Why is Lebanon's Gebran Bassil so controversial? *News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/25/why-is-lebanons-gebran-bassil-so-controversial>
64. Perry T. Who is Lebanon's Gebran Bassil? *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN27M279?mod=related&channelName=credit-rss>
65. Second Cabinet of Fouad Siniora. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Cabinet_of_Fouad_Siniora
66. Bassil Heads FPM as Alain Aoun Expresses Dismay in Electoral Process. *Naharnet*. URL: <https://www.naharnet.com/stories/en/187926>
67. Chamel Roukoz et Neemat Frem quittent le bloc parlementaire du CPL. *LBCI*. URL: <https://libnanews.com/chamel-roukoz-et-neemat-frem-quittent-le-bloc-parlementaire-du-cpl-lbci/>

68. Труевцев К.М. Глобализация и арабский мир: до и после двух волн турбулентности. М.: Институт востоковедения РАН, 2020. 370 с.
69. Azar G. No end in sight: Lebanon's government crisis rages on as country on its knees. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%BB/1917181/%D0%91%D0%BB%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%92%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA>
70. Young M. An Unlikely Savior. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/85383>
71. Salame R. et al. Who's running in May 2022? Here's the full list of candidates. *L'Orient Today*. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1293892/whos-running-in-may-2022-heres-the-full-list-of-candidates.html>
72. Hariri Family. *Media Ownership Monitor*. URL: <http://lebanon.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/owner/show/hariri-family/>
73. Azhari T. Hezbollah operative sentenced to life over Hariri killing. *Middle East News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/11/hezbollah-operative-sentenced-to-life-over-hariri-killing>
74. Two Hezbollah members guilty of 2005 Hariri slaying on appeal: UN tribunal. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2040061/middle-east>
75. Seale P. Who killed Rafik Hariri? *The Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/world/2005/feb/23/syria.comment>
76. Vloeberghs W. The Hariri political dynasty after the Arab Spring. *Mediterranean Policies*. 2012. No. 2. P. 241–248.
77. Moubayed S. The Hariri Brothers & the Future of Lebanese Politics. *New Lines Institute*. URL: <https://newlinesinstitute.org/lebanon/the-hariri-brothers-the-future-of-lebanese-politics/>
78. Chehayeb K. The other Hariri: Saad's brother Bahaa makes play for Lebanese prominence. *Middle East Eye*. URL: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-bahaa-hariri-saad-brother-politics-return>
79. Is Saad Hariri staying away from Lebanon's March election. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/102200/>
80. Harb Kh., Karam Z. Lebanon elections: Bahaa Hariri asks "Where has the money gone?". *Sydney Morning Herald*. URL: <https://www.smh.com.au/world/middle-east/where-has-the-money-gone-hariri-brother-steps-up-promising-change-20220222-p59ypf.html>
81. Daily Star: Lebanon's crisis forces oldest English newspaper to close. *BBC News*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-59134361>
82. Chehayeb K. Lebanon's former PM Saad Hariri suspends political career. *Politics News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/24/lebanons-former-pm-saad-hariri-suspends-political-activities>
83. Young M. Saad al-Hariri Has Announced His Withdrawal From Politics. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/86243>
84. Tabbara R., Salame R. Beyond barriers: Who and where are the women running in Lebanon's May elections, and what are their prospects? *L'Orient Today*. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1294714/beyond-barriers-who-are-the-women-candidates-in-lebanons-2022-parliamentary-elections-and-what-are-their-prospects.html>
85. Houssari N. Ex-PM Siniora won't run in Lebanese elections. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2043141/middle-east>
86. Chehayeb K. Lebanon: Politicians mobilise in Sunni districts after Hariri. *Politics News / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/13/what-next-for-hariri-and-lebanons-sunni-parties>
87. Faayad É. Confessional seat distributions, political balance of power, what's at stake in the May 15 elections: Everything you need to know about Lebanon's 15 electoral districts. *L'Orient*

- Today. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1294306/confessional-seat-distributions-political-balance-of-power-whats-at-stake-in-the-may-15-elections-everything-you-need-to-know-about-lebanons-15-electo.html>
88. Hijazi S. As deadline for electoral alliances looms, ambiguity prevails over the formation of lists. *L'Orient Today*. URL: <https://today.lorientlejour.com/article/1294826/as-deadline-for-electoral-alliances-looks-ambiguous-over-the-formation-of-lists.html>
89. Bahaa Hariri: “Will support people and lists in Parliamentary elections”. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/bahaa-hariri-will-support-people-and-lists-in-parliamentary-elections/>
90. “Sawa Li Lubnan will defy conventions, its leader will be a Christian”, says Bahaa Hariri. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/sawa-li-lubnan-will-defy-conventions-its-leader-will-be-a-christian-says-bahaa-hariri/>
91. Sawt Beirut International. URL: <https://english.sawtbeirut.com/>
92. Abu-Husayn A.R. The Junblats and the Janbulads: A Case of Mistaken identity. *Acta Viennensia Ottomanica: Proceedings of the 13th CIEPO-Symposiums, from 21 to 25 September 1998/ eds. M. Köhbach et al. Wien: Selbstverlag des Instituts für Orientalistik, 1999. P. 1–6.*
93. Gambill G., Nassif D. Dossier: Walid Jumblat. *Middle East Intelligence Bulletin*. 2001. No. 5 (3). URL: https://www.meforum.org/meib/articles/0105_id1.htm
94. Glass Ch. The lord of no man’s land: A guided tour through Lebanon’s ceaseless war. *Harper’s Magazine*. 2007. No. 1. URL: https://web.archive.org/web/20130208085020/http://www.charlesglass.net/archives/2007/03/the_lord_of_no.html
95. Сейранян Б.Г. Эволюция социальной структуры стран Арабского Востока. Земельная аристократия в XIX в. – 60-е годы XX в. Изд. 2-е. М.: Институт востоковедения РАН, 2018. 408 с.
96. Rabah M.G. Conflict ON Mount Lebanon: Collective Memory and the War of the Mountain: Diss... PhD. Washington: Georgetown University, 2016. 297 p.
97. Малерб М. Религии человечества. М. – СПб.: Рудомино – «Университетская книга», 1997. 600 с.
98. Кириченко В.П. «Расайль аль-Хикма» – священная книга друзов. *Труды Института востоковедения РАН*. 2017. Вып. 4. С. 249–257.
99. Armanet E. “Allah has spoken to us: we must keep silent”. In the folds of secrecy, the Holy Book of the Druze. *Religion*. 2018. No. 2. P. 183–197.
100. al-Khazen F. Kamal Jumblatt, the Uncrowned Druze Prince of the Left. *Middle Eastern Studies*. 1988. No. 2. P. 178–205.
101. Andoni L. Walid Jumblatt: Kingmaker. *Opinions / Al Jazeera*. URL: <https://www.aljazeera.com/opinions/2011/1/22/walid-jumblatt-kingmaker>
102. Tenth Cabinet of Rashid Karami. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Tenth_Cabinet_of_Rashid_Karami
103. Thompson E.V. Will Syria Have to Withdraw from Lebanon? *Middle East Journal*. 2002. No. 1. P. 72–93.
104. Houssari N. Pace of electoral list announcements accelerates in Lebanon as deadline approaches. *Arab News*. URL: <https://www.arabnews.com/node/2055661/middle-east>
105. Young M. Walid Jumblatt hunkers down in survival mode. *The National*. URL: <https://www.thenationalnews.com/opinion/walid-jumblatt-hunkers-down-in-survival-mode-1.213911>
106. Berman L. ‘Resist Israel’, father tells new leader of Lebanon’s Druze. *The Times of Israel*. URL: <http://www.timesofisrael.com/resist-israel-father-tells-new-leader-of-lebanons-druze/>
107. Taymour Jumblatt. *World Economic Forum*. URL: <https://www.weforum.org/people/taymour-jumblatt/>

108. Taymour Jumblatt: Upcoming elections an essential juncture along the struggle path towards sovereignty. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/taymour-jumblatt-upcoming-elections-an-essential-juncture-along-the-struggle-path-towards-sovereignty/>
109. Taymour Jumblatt: Weneed a government that implements reforms, elections under a nonsectarian law. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/taymour-jumblatt-we-need-a-government-that-implements-reforms-elections-under-a-non-sectarian-law/>
110. Fisk R. Obituary: Suleiman Franjeh. *The Independent*. URL: <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-suleiman-franjeh-1535126.html>
111. Frangieh family. *Wikipedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Frangieh_family
112. Hudson M. Political Changes in Lebanon, 1943-1963: Dis... PhD. New Haven: Yale University, 1965. 328 p.
113. Bordenkircher E.J. Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard: Dis: PhD. Los Angeles: University of California, 2015. 327 p.
114. Khoury G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. URL: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eeec735bb45b>
115. Robert Frangieh, son of late President Sleiman Frangieh, passes away. *Lebanon News*. URL: <https://www.lbcgroup.tv/news/d/breaking-news/398017/robert-frangieh-son-of-late-president-sleiman-fran/en>
116. Young M. The End of Hegemony? *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. URL: <https://carnegie-mec.org/diwan/86685>
117. Azar Ch. Hezbollah fails in uniting "allies enemies"... And Bassil's dream of presidency obstructs negotiations. *Sawt Beirut International*. URL: <https://english.sawtbeirut.com/opinions/hezbollah-fails-in-uniting-allies-enemies-and-bassils-dream-of-presidency-obstructs-negotiations/>

References

1. Lebanon country profile. *BBC News*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14647308> [In English].
2. Traboulsi, F. (2012). *A History of Modern Lebanon*. 2nd ed. London: Pluto Press. [In English].
3. Kuznetsov, A.A. (2017). *Politicheskij protsess v Livane na rubezhe XX-XXI vekov* [The political process in Lebanon at the Turn of XX-XXI centuries]. Moskva: Institut Blizhnego Vostoka. [In Russian].
4. Zelinskyi, A.L. (2021). Livans'ka respublika: mizh politychnym konfesionalizmom i politychnym prahmatyzmom [Lebanese Republic: between Political Confessionalism and Political Pragmatism]. *Problemy vsesvitn'oyi istoriyi* [Problems of World History], 3, pp. 151–171. [In Ukrainian].
5. Rodionov, M.A., Sarab'yev, A.V. (2013). *Maronity: traditsii, istoriya, politika* [Maronites: traditions, history, a policy]. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
6. Landa, R.G. (2016). *Istoriya Livana. XX vek* [History of Lebanon. XX century]. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
7. Skorokhod, Yu.S. (2012). *Diyal'nist' mizhnarodnykh mizhderzhavnykh orhanizatsiy iz vrehulyuvannya livans'koho konfliktu : navchal'nyy posibnyk* [The activity of the international intergovernmental organizations for the settlement of the Lebanese conflict: the textbook]. Kyiv: Vydavnycho-polihrafichnyy tsentr „Kyyivs'kyy universytet”. [In Ukrainian].
8. Vorob'yev, S.A. (2020). Krizisy v Livane: istoriya i sovremennost' [Crises in Lebanon: history and the present]. *Mezhdunarodnaya zhizn'* [International Affairs], 6, pp. 112–127. [In Russian].
9. Ender D. Lebanon gets IMF funding injection. How much will it help? *Business and Economy News / AlJazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/economy/2021/9/16/lebanon-gets-imf-funding-injection-how-much-will-it-help> [In English].

10. Mackey, S. (2006). *Lebanon. A House divided*. 2nd ed. New York: Norton and Company. [In English].
11. el-Husseini, R. (2004). Lebanon: Building Political Dynasties. *Arab Elites. Negotiating the Politics of Change*. Boulder: Lynne Rienner Publishers, Inc., pp. 239–266. [In English].
12. el-Husseini, R. (2012). *Pax Syriana: Elite Politics in Postwar Lebanon*. 2nded. New York: Syracuse University Press. [In English].
13. Who's who in Lebanese politics. *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2010/5/25/whos-who-in-lebanese-politics-2> [In English].
14. Aleksandrov, A.I. K voprosu o politicheskoy elite Livana. Chast' 1 [To a question on the political elite of Lebanon. Part 1]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=20306> [In Russian].
15. Aleksandrov, A.I. O politicheskoy elite Livana. Chast' 2 [On the political elite of Lebanon. Part 2]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=20312> [In Russian].
16. Aleksandrov, A.I. O politicheskoy elite Livana. Chast' 3 [On the political elite of Lebanon. Part 3]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=20499> [In Russian].
17. Aleksandrov, A.I. Politicheskaya elita Livana. Chast' 4 [The political elite of Lebanon. Part 4]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=20622> [In Russian].
18. Aleksandrov, A.I. O politicheskoy elite Livana. Chast' 5 [On the political elite of Lebanon. Part 5]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=20767> [In Russian].
19. Aleksandrov, A.I. O politicheskoy elite Livana. Chast' 6 [On the political elite of Lebanon. Part 6]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=21018> [In Russian].
20. Aleksandrov, A.I. O politicheskoy elite Livana. Chast' 7 [On the political elite of Lebanon. Part 7]. *Institut Blizhnego Vostoka* [The Institute of the Near East]. [Online]. Available from: <http://www.iimes.ru/?p=21047> [In Russian].
21. Vorob'yev, S.A. (2021). Dolgoye ekho beyrutskogo vzryva [The long echo of the Beirut explosion]. *Mezhdunarodnaya zhizn'* [International Affairs], 9. [Online]. Available from: <https://interaffairs.ru/jauthor/material/2557> [In Russian].
22. Timofeyev, I.V. (2003). *Kamal' Dzhumblat* [Kamal Jumblatt]. Moskva: Progress. [In Russian].
23. Blanford, N. (2006). *Killing Mr Lebanon. The Assassination of Rafik Hariri and its impact on the Middle East*. London: Tauris. [In English].
24. Pakradouni, K. (2012). *Years of Resistance: The Mandate of Émile Lahood, the former President of Lebanon*. Reading: Garnet Publishing. [In English].
25. Naba, R. (1999). *Rafic Hariri, Un homme d'affaires premier ministre*. Paris: L'Harmattan. [In French].
26. Naba, R. Walid Joumblatt, Requiem pour un saltimbanque. *En point de mire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/liban-walid-joumblatt-requiem-pour-un-saltimbanque/> [In French].
27. Naba, R. Hassan Nasrallah, l'indomptable. *En point de mire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/hassan-nasrallah-lindomptable/> [In French].
28. Naba, R. (2011). *Hariri de père en fils, hommes d'affaires et premiers ministres*. Paris: L'Harmattan. [In French].
29. Naba, R. Fouad Siniora: Le gouverneur de l'ombre du clan saoudo-américain au Liban. *Enpointdemire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/fouad-siniora-le-gouverneur-de-lombre-du-clan-saoudo-america-in-au-liban/> [In French].

30. Naba, R. Saad Hariri: La fin sans gloire d'un héritier problématique d'une dynastie éphémère. *Enpointdemire*. [Online]. Available from: <https://www.renenaba.com/liban-saad-hariri-la-fin-sans-gloire-dun-heritier-problematique-dune-dynastie-ephemere/> [In French].
31. Mikati Family. *Media Ownership Monitor*. [Online]. Available from: https://lebanon.mom-rsf.org/?L=0&cHash=245f051e7261571005598c0cebd6c584&id=1448&tx_lfrogmom_ownerdetail%5Baction%5D=show&tx_lfrogmom_ownerdetail%5Bcontroller%5D=Owner&tx_lfrogmom_ownerdetail%5Bowner%5D=2617 [In English].
32. Azmi Mikati. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Azmi_Mikati [In English].
33. Najib Mikati – *Biography*. [Online]. Available from: <http://www.najib-mikati.net/najibmikati> [In Arabic].
34. Baumann, H. (2012). *Citizen Hariri and neoliberal politics in postwar Lebanon*: Dis... PhD. London: University of London. [In English].
35. *Elections Archive*. [Online]. Available from: <https://web.archive.org/web/20050403120624/http://www.libanvote.com/lebanese9296/> [In English].
36. Najib Mikati. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Najib_Mikati [In English].
37. List of members of the 2009–2017 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2009%E2%80%932017_Lebanese_Parliament [In English].
38. List of members of the twenty-third Parliament of Lebanon. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_twenty-third_Parliament_of_Lebanon [In English].
39. Young, M. Najib Mikati Has Formed a New Lebanese Government. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/85316> [In English].
40. Houssari, N. Lebanon forms government after 13 months. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/1926266/middle-east> [In English].
41. Chehayeb, K. Lebanon's presidency announces government formation. *Politics, News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2021/9/10/lebanons-presidency-announces-cabinet-formation> [In English].
42. Who is in the new Lebanese Cabinet? *MENA*. [Online]. Available from: <https://www.thenationalnews.com/mena/lebanon/2021/09/10/who-is-in-the-new-lebanese-cabinet/> [In English].
43. Third Cabinet of Najib Mikati. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Third_Cabinet_of_Najib_Mikati [In English].
44. List of members of the 2005–2009 Lebanese Parliament. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_members_of_the_2005%E2%80%932009_Lebanese_Parliament [In English].
45. Mikati from Tripoli says won't run for parliamentary elections. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/mikati-from-tripoli-says-wont-run-for-parliamentary-elections/> [In English].
46. Lebanon's PM Najib Mikati says not running for re-election. *Elections News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/3/14/lebanons-pm-najib-mikati-says-not-running-for-general-election> [In English].
47. Ogintz, E. Berri a Local Boy in Detroit Suburb. *Chicago Tribune*. [Online]. Available from: <https://www.chicagotribune.com/news/ct-xpm-1985-06-19-8502090070-story.htmlz> [In English].
48. Nassif, D. (2000). Dossier: Nabih Berri. *Middle East Intelligence Bulletin*, 11. [Online]. Available from: https://www.meforum.org/meib/articles/0012_ld1.htm [In English].

49. Speaker Nabih Berri, great survivor of Lebanese politics. *France 24*. [Online]. Available from: <https://www.france24.com/en/20180523-speaker-nabih-berri-great-survivor-lebanese-politics> [In English].
50. Berenkova, N.A. (2016). ShiitskiyepartiiLivana: obshchiyeispetsificheskiyecherty [Shiite parties in Lebanon: general and specific features]. *Politicheskaya ekspertiza: POLIT-EKS* [Political Expertise: POLIT-EX], 1, pp. 44–51. [In Russian].
51. Houssari, N. Lebanon's ruling parties announce candidates for parliamentary elections. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2035646/middle-east> [In English].
52. Charev, H. (2013). Power, Tradition and Challenge: The Resilience of the Elite Shi'ite Families of Lebanon. *British Journal of Middle Eastern Studies*, 3, pp. 305–323. [In English].
53. Haines-Young, J. The future of Lebanon's political dynasties. *The National*. [Online]. Available from: <https://www.thenationalnews.com/world/mena/the-future-of-lebanon-s-political-dynasties-1.760691> [In English].
54. Berri Family. *Media Ownership Monitor*. [Online]. Available from: <https://lebanon.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/berri-family/> [In English].
55. Gambill, G.C. (2001). Dossier: Michel Aoun. *Middle East Intelligence Bulletin*, 1. [Online]. Available from: https://www.meforum.org/meib/articles/0101_ld1htm [In English].
56. Kolotusha, V.I. (2013). *Skol'kostoizhizn' poslavtrotilovomekvivalente? Beyrutskiye zarisovki, 1986–1990 gg.* [How many there is a life of the ambassador in a trotyl equivalent? The Beirut sketches, 1986–1990]. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
57. Axon, A., Hewitt, S. (2018). *Syria 1975/76–2018*. Leiden; Boston: Brill. [In English].
58. Aoun Family. *Media Ownership Monitor*. [Online]. Available from: <https://egypt.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/owner/show/aoun-family/> [In English].
59. Berenkova, N.A. (2018). Prezidentskiy vakuum v Livane v 2014–2016 gg.: krizis ili sledstviye politicheskoy sistemy? [Presidential void in Lebanon 2014–2016: Crisis or effect of political sistem?]. *Aziya I Afrika segodnya* [Asia and Africa today], 1, pp. 34–40. [In Russian].
60. Alain Aoun. *Rome MED 2017*. [Online]. Available from: <https://2017.med.ispionline.it/speakers/alain-aoun/> [In English].
61. General Chamel Roukoz. Seuleent Pour VIP. [Online]. Available from: <http://www.seulementpourvip.com/Summer2019/24interviewgenealchamelroukoz.php> [In English].
62. Is Gebran Bassil Lebanon's most hated politician? *Mena / Gulf News*. [Online]. Available from: <https://gulfnews.com/world/mena/is-gebran-bassil-lebanons-most-hated-politician-1.67335177> [In English].
63. Azhari, T. Why is Lebanon's Gebran Bassil so controversial? *News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2020/1/25/why-is-lebanons-gebran-bassil-so-controversial> [In English].
64. Perry, T. Who is Lebanon's Gebran Bassil? *Reuters*. [Online]. Available from: <https://www.reuters.com/article/idUSKBN27M279?mod=related&channelName=credit-rss> [In English].
65. Second Cabinet of Fouad Siniora. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Second_Cabinet_of_Fouad_Siniora [In English].
66. Bassil Heads FPM as Alain Aoun Expresses Dismay in Electoral Process. *Naharnet*. [Online]. Available from: <https://www.naharnet.com/stories/en/187926> [In English].
67. C hamel Roukoz et Neemat Frem quittent le bloc parlementaire du CPL. *LBCI*. [Online]. Available from: <https://libnanews.com/chamel-roukoz-et-neemat-frem-quittent-le-bloc-parlementaire-du-cpl-lbci/> [In French].

68. Truyevtsev, K.M. (2020). *Globalizatsiya I arabskiy mir: do I posle dvukh volnt urbulentnosti* [Globalization and the Arabian world: before and after two waves of turbulence]. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
69. Azar, G. No end in sight: Lebanon's government crisis rages on as country on its knees. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/%D1%83%D0%B7%D0%B5%D0%BB/1917181/%D0%91%D0%B%D0%B8%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D0%92%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%BE%D0%BA> [In English].
70. Young, M. An Unlikely Savior. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/85383> [In English].
71. Salame, R. et al. Who's running in May 2022? Here's the full list of candidates. *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientlejour.com/article/1293892/whos-running-in-may-2022-heres-the-full-list-of-candidates.html> [In English].
72. Hariri Family. *Media Ownership Monitor*. [Online]. Available from: <http://lebanon.mom-rsf.org/en/owners/individual-owners/detail/owner/owner/show/hariri-family/> [In English].
73. Azhari, T. Hezbollah operative sentenced to life over Hariri killing. *Middle East News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2020/12/11/hezbollah-operative-sentenced-to-life-over-hariri-killing> [In English].
74. Two Hezbollah members guilty of 2005 Hariri slaying on appeal: UN tribunal. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2040061/middle-east> [In English].
75. Seale, P. Who killed Rafik Hariri? *The Guardian*. [Online]. Available from: <https://www.theguardian.com/world/2005/feb/23/syria.comment> [In English].
76. Vloeberghs, W. (2012). The Hariri political dynasty after the Arab Spring. *Mediterranean Politics*, 2, pp. 241–248. [In English].
77. Moubayed, S. The Hariri Brothers & the Future of Lebanese Politics. *New Lines Institute*. [Online]. Available from: <https://newlinesinstitute.org/lebanon/the-hariri-brothers-the-future-of-lebanese-politics/> [In English].
78. Chehayeb, K. The other Hariri: Saad's brother Bahaa makes play for Lebanese prominence. *Middle East Eye*. [Online]. Available from: <https://www.middleeasteye.net/news/lebanon-bahaa-hariri-saad-brother-politics-return> [In English].
79. Is Saad Hariri staying away from Lebanon's March election. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/102200/> [In English].
80. Harb, Kh., Karam, Z. Lebanon elections: Bahaa Hariri asks "Where has the money gone?". *Sydney Morning Herald*. [Online]. Available from: <https://www.smh.com.au/world/middle-east/where-has-the-money-gone-hariri-brother-steps-up-promising-change-20220222-p59ypf.html> [In English].
81. Daily Star: Lebanon's crisis forces oldest English newspaper to close. *BBC News*. [Online]. Available from: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-59134361> [In English].
82. Chehayeb, K. Lebanon's former PM Saad Hariri suspends political career. *Politics News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/1/24/lebanons-former-pm-saad-hariri-suspends-political-activities> [In English].
83. Young, M. Saad al-Hariri Has Announced His Withdrawal From Politics. *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/86243> [In English].
84. Tabbara, R., Salame, R. Beyond barriers: Who and where are the women running in Lebanon's May elections, and what are their prospects? *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientlejour.com/article/1294714/beyond-barriers-who-are-the-women-candidates-in-lebanons-2022-parliamentary-elections-and-what-are-their-prospects.html> [In English].
85. Houssari, N. Ex-PM Siniora won't run in Lebanese elections. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2043141/middle-east> [In English].

86. Chehayeb, K. Lebanon: Politicians mobilise in Sunni districts after Hariri. *Politics News / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/news/2022/2/13/what-next-for-hariri-and-lebanons-sunni-parties> [In English].
87. Faayad, É. Confessional seat distributions, political balance of power, what's at stake in the May 15 elections: Everything you need to know about Lebanon's 15 electoral districts. *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientlejour.com/article/1294306/confessional-seat-distributions-political-balance-of-power-whats-at-stake-in-the-may-15-elections-everything-you-need-to-know-about-lebanons-15-electo.html> [In English].
88. Hijazi, S. As deadline for electoral alliances looms, ambiguity prevails over the formation of lists. *L'Orient Today*. [Online]. Available from: <https://today.lorientlejour.com/article/1294826/as-deadline-for-electoral-alliances-looms-ambiguity-prevails-over-the-formation-of-lists.html> [In English].
89. Bahaa Hariri: "Will support people and lists in Parliamentary elections". *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/bahaa-hariri-will-support-people-and-lists-in-parliamentary-elections/> [In English].
90. "Sawa Li Lubnan will defy conventions, its leader will be a Christian", says Bahaa Hariri. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/sawa-li-lubnan-will-defy-conventions-its-leader-will-be-a-christian-says-bahaa-hariri/> [In English].
91. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/> [In English].
92. Abu-Husayn, A.R. (1999). The Junblats and the Janbulads: A Case of Mistaken identity. *Acta Viennensia Ottomanica: Proceedings of the 13th CIEPO-Symposiums, from 21 to 25 September 1998*. Wien: Selbstverlag des Instituts für Orientalistik, pp. 1–6. [In English].
93. Gambill, G., Nassif, D. (2001). Dossier: Walid Jumblat. *Middle East Intelligence Bulletin*, 5. [Online]. Available from: https://www.meforum.org/meib/articles/0105_ld1.htm [In English].
94. Glass, Ch. (2007). The lord of no man's land: A guided tour through Lebanon's ceaseless war. *Harper's Magazine*, 1. [Online]. Available from: https://web.archive.org/web/20130208085020/http://www.charlesglass.net/archives/2007/03/the_lord_of_no.html [In English].
95. Seyranyan, B.G. (2018). *Evolutsiya sotsial'noy strukturny stran Arabskogo Vostoka. Zemel'naya aristokratiya v XIX v. – 60-e gody XX v.* [The evolution of the social structure of the countries of the Arab East. The landed aristocracy in the 19th century – 60s of XX century]. Izd. 2-e. Moskva: Institut vostokovedeniya RAN. [In Russian].
96. Rabah, M.G. (2016). *Conflict ON Mount Lebanon: Collective Memory and the War of the Mountain: Diss...* PhD. Washington: Georgetown University. [In English].
97. Malerb, M. (1996). *Religiichelovechestva* [The Religions of the mankind]. Moskva; Sankt-Peterburg: Rudomino "Universitetskaya kniga". [In Russian].
98. Kirichenko, V.P. (2017). "Rasail' al'-Khikma" – svyashchennaya kniga druzov ["Rasail al Hikma" – the sacred book of the druzes]. *Trudy Instituta vostokovedeniya RAN* [Papers of the Institute of Oriental Studies of RAS], 4, pp. 249–257. [In Russian].
99. Armanet, E. (2018). "Allah has spoken to us: we must keep silent". In the folds of secrecy, the Holy Book of the Druze. *Religion*, 2, pp. 183–197. [In English].
100. al-Khazen, F. (1988). Kamal Jumblatt, the Uncrowned Druze Prince of the Left. *Middle Eastern Studies*, 2, pp. 178–205. [In English].
101. Andoni, L. Walid Jumblatt: Kingmaker. *Opinions / Al Jazeera*. [Online]. Available from: <https://www.aljazeera.com/opinions/2011/1/22/walid-jumblatt-kingmaker> [In English].
102. Tenth Cabinet of Rashid Karami. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Tenth_Cabinet_of_Rashid_Karami [In English].
103. Thompson, E.V. (2002). Will Syria Have to Withdraw from Lebanon? *Middle East Journal*, 1, pp. 72–93. [In English].

104. Houssari, N. Pace of electoral list announcements accelerates in Lebanon as deadline approaches. *Arab News*. [Online]. Available from: <https://www.arabnews.com/node/2055661/middle-east> [In English].
105. Young, M. Walid Jumblatt hunkers down in survival mode. *The National*. [Online]. Available from: <https://www.thenationalnews.com/opinion/walid-jumblatt-hunkers-down-in-survival-mode-1.213911> [In English].
106. Berman, L. 'Resist Israel', father tells new leader of Lebanon's Druze. *The Times of Israel*. [Online]. Available from: <https://www.timesofisrael.com/resist-israel-father-tells-new-leader-of-lebanons-druze/> [In English].
107. Taymour Jumblatt. *World Economic Forum*. [Online]. Available from: <https://www.weforum.org/people/taymour-jumblatt/> [In English].
108. Taymour Jumblatt: Upcoming elections an essential juncture along the struggle path towards sovereignty. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/taymour-jumblatt-upcoming-elections-an-essential-juncture-along-the-struggle-path-towards-sovereignty/> [In English].
109. Taymour Jumblatt: We need a government that implements reforms, elections under a nonsectarian law. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/lebanon/taymour-jumblatt-we-need-a-government-that-implements-reforms-elections-under-a-non-sectarian-law/> [In English].
110. Fisk, R. Obituary: Suleiman Franjieh. *The Independent*. [Online]. Available from: <https://www.independent.co.uk/news/people/obituary-suleiman-franjieh-1535126.html> [In English].
111. Frangieh family. *Wikipedia*. [Online]. Available from: https://en.wikipedia.org/wiki/Frangieh_family [In English].
112. Hudson, M. (1965). *Political Changes in Lebanon, 1943-1963*: Dis... PhD. New Haven: Yale University. [In English].
113. Bordenkircher, E.J. (2015). *Kings, Queens, Rooks and Pawns: Deciphering Lebanon's Political Chessboard*: Dis: PhD. Los Angeles: University of California. [In English].
114. Khoury, G. Is Assad's "Brother" About to be President of Lebanon? *Medium*. [Online]. Available from: <https://medium.com/the-eastern-project/is-assad-s-brother-about-to-be-president-of-lebanon-eeec735bb45b> [In English].
115. Robert Frangieh, son of late President Sleiman Frangieh, passes away. *Lebanon News*. [Online]. Available from: <https://www.lbcgroup.tv/news/d/breaking-news/398017/robert-frangieh-son-of-late-president-sleiman-fran/en> [In English].
116. Young, M. The End of Hegemony? *Carnegie Middle East Center – Carnegie Endowment for International Peace*. [Online]. Available from: <https://carnegie-mec.org/diwan/86685> [In English].
117. Azar, Ch. Hezbollah fails in uniting "allies enemies"... And Bassil's dream of presidency obstructs negotiations. *Sawt Beirut International*. [Online]. Available from: <https://english.sawtbeirut.com/opinions/hezbollah-fails-in-uniting-allies-enemies-and-bassils-dream-of-presidency-obstructs-negotiations/> [In English].

Zelinskyi A. *The Lebanese Political Dynasties: "the fine-tuning"*.

A small in size, Lebanese Republic is known for it's a confessional segmentation, a clan orientation and a predominant heredity of the local political elite. A oligarchic nature of a political regime of the country of cedars is due to a traditional clan structure of a lebanese society. For centuries, a leading role in Lebanon was played by the territorial-confessional clans, that wereheaded by the sheikhs–zaims (zuama). This system has migrated to a modern lebanese politics. At the same time, it has the support among both a old one and a new one elite. Therefore, a clear understanding of the involvement of the leaders of the power structures of the Lebanese Republic in a certain political

dynasty is necessary for understanding a current state of affairs in the country, as well as to predict the nature of its further political development.

So, the primary criterion, which was determines the sequence of the coverage of the activity of the political dynasties of the country of cedars is the degree of the influence on a today's Lebanese realities of one or another of the current "zaims". Based on this principle, we will talk about a a family-clan context of the first three persons of the state: the Prime Minister, the President (Speaker) of the National Assembly and the President of Lebanese Republic, as well as a few of the other leaders of the influential or at least the appreciable political forces, that are represented in parliament, which was elected in 2018 (except of H. Nasrallah and S. Geagea). In particular, the article contains an analysis of the possibilities of the creating the political dynasties by the current Prime Minister N. Mikati and Speaker of Parliament N. Berri, the prospects for a further existence of the newly founded political dynasties of the families of Aoun and al-Hariri, as well as the reasons for a political survival of the hereditary Lebanese zaim families Jumblatt and Frangieh. The main conclusion of this publication is the statement about a prospect of a total preservation of the principle of the nepotism in a lebanese politics for at least the coming decades.

Keywords: *Lebanese Republic, a clan structure, the political dynasties, zaims (zuama), a new elite, "a mafia democracy".*